

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 24.

Onsdagen den 24 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Anmälades och bordlades

bankoutskottets memorial nr 9 i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 2:o) av utskottets utlåtande nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 3, i vad densamma innefattar förslag om beviljande av årliga understöd åt vissa personer, dels ock en i ämnet väckt motion; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av herr Roséns motion nr 62, angående skrivelse till Konungen i fråga om åtgärder för att genom främjande av Norrlands kolonisation hämma emigrationen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtande nr 5.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 19 och 20 i denna månad bordlagda betänkande nr 5, i anledning av väckt motion angående stämpelfrihet för missiv för predikoprovs avläggande.

*Ifrågasatt
stämpelfrihet
för missiv för
predikoprovs
avläggande.*

I en inom första kammaren av herr *Meurling* väckt motion, nr 24, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att missiv för predikoprovs avläggande måtte bli fritt från stämpelavgift.

Utskottet hade i föreliggande betänkande på åberopade grunder hemställt, att herr *Meurlings* förevarande motion, I: 24, angående stämpelfrihet för missiv för predikoprovs avläggande, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Meurling*: Herr vice talman! Jag, såsom motionär, och utskottet ha sett denna sak från olika synpunkter. Jag har framhållit, att denna stämpelskatt, angående vilken jag begärt

*Ifrågasatt
stämpelfrihet
för missiv för
predikopros
avläggande.
(Forts.)*

att den skulle borttagas, är obillig. Utskottet har fäst sig vid, att staten genom skattens borttagande skulle förlora en påräknad inkomst. Jag tänkte nog även på den saken och ämnade verkligen föreslå, att denna skatt skulle överflyttas till den, som fick fullmakt på den sökta befattningen. Då det är fråga om en så obetydlig summa, ansåg jag emellertid det icke behöfvligt.

I den förteckning över expeditioner, som finnes i den kungl. förordningen angående stämpelavgifter, uppräknas icke mindre än 70, som äro fria från stämpelskatt, och bland dem är det sådana som t. ex. doktorsbrev, som utfärdats efter avlagt prov, och fullmakt för ledamot av statsrådet o. s. v. Men en stackars adjunkt skall för att bli ifrågasatt till att få fullmakt betala stämpelavgift, även om han sedan aldrig får fullmakten. Utskottet påpekar, att denna avgift är gammal. Men det är icke något skäl för dess bibehållande, ty man vill ju försöka borttaga även sekelgamla missförhållanden. Man må också betänka, att enligt de nya befordringslagarna genom lättheten för församlingarna att få kalla fjärde provpredikant utsikterna blivit mycket minskade för de på förslaget uppförda att få den befattning, de söka. Förr kunde åtminstone en av de tre på förslaget uppförda räkna på att bli vald och utnämnd. Nu händer det lika ofta, att ingen av de tre blir det. När man sålunda genom nya lagar har minskat utsikterna för dem, som äro uppförda på förslag, att vinna befördran till den befattning, de söka, synes det mig, att man även borde minska de bördor, som äro dem pålagda, och då man nu mer än förr vill försöka att avpassa bördorna efter skuldornas bärkraft, synes det mig, att de som gilla en sådan grund-sats, icke borde vilja avslå denna lilla anspråkslösa motion. Jag ber därför att få yrka bifall till motionen.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman! Det är ju en synnerligen ringa sak, som beröres i denna motion. Emellertid har, såsom av utskottet framhållits i den utredning, utskottet lämnat för frågan, och såsom även motionären här mycket riktigt nämnt, denna avgift utgått sedan lång tid tillbaka, tidigare i form av lösen, utan att vederligen den väckt något motstånd. Förr utgjorde denna avgift, då den utgick i form av lösen, en sportelinkomst för konsistoriernas personal. Vid den lönerreglering, som genomfördes år 1902 för vissa ecklesiastika tjänstemän och som ökade statsverkets utgifter för dessa tjänstemän, övertog staten i form av stämpel vissa inkomster, bland annat denna lösen för missiv, som tidigare tillfallit bemälda tjänstemän. Då kan det ju ifrågasättas, om det är riktigt att utan vidare riva upp den anordning, som träffades år 1902. Utskottet har tänkt sig, att i så fall skulle man åtminstone i det sammanhanget pröva, huruvida icke även de övriga stämplat, statsverket vid samma tillfälle av samma anledning införde, borde upphävas. På detta vis kan man mycket väl leda det fram till behovet av en fullständig revision av stämpelförordningen. Det har dock verkligen synts

utskottet, att förevarande sak är alldeles för liten för att föranleda en dylik åtgärd.

Nu nämnde motionären i sitt anförande nyss, att särskilda skäl skulle föreligga för en minskning av bördorna för dem, som ha att erlägga denna stämpelavgift. Då vill jag emellertid såsom en motvikt därtill anför, att den prästlönereglering, som är beslutad och håller på att genomföras samt, såvitt jag är riktigt underrättad, skall vara i huvudsak genomförd omkring 1921, ju har i ganska väsentlig grad förbättrat dessa ifrågasvarande prästmäns ställning. Härtill kommer, efter vad jag hört, direkt från prästerligt håll att det numera, just på grund av denna lönereglering, icke föreligger skäl i samma grad som förr — och efter löneregleringens genomförande kommer att göra det allt mindre — för dessa prästmän att söka så ofta, och detta därför, att lönerna numera utjämnats. Alltså, dels minskas anledningarna att söka, dels förbättras löneförhållandena. Detta gör, att den i förevarande motion omtalade stämpelavgiften får ännu mindre betydelse än vad den hittills haft och än vad den för närvarande har. Utskottet här därför för sin del ansett, att för vidtagandet av en så pass genomgripande ändring, som enligt utskottets åsikt ett bifall till ifrågasvarande framställning borde medföra, tillräckliga skäl icke anförts. Jag begär, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
stämpelfrihet
för missiv för
predikopros
avläggande.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande betänkande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets den 19 och 20 innevarande februari bordlagda betänkande nr 6, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å kaustikt kali och natron, biföll kammaren vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts den 19 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen med begäran om utredning rörande åtgärder till förebyggande av simulation bland inskrivningsskyldiga och värnpliktiga.

*Om åtgärder
till förebyggande av
simulation
bland inskrivningsskyldiga
och värnpliktiga.*

I en inom första kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 61. har herr Rosén hemställt, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande åtgärder till förebyggande av simulation bland inskrivningsskyldiga och värnpliktiga.

*Om åtgärder
till före-
byggande av
simulation
bland inskri-
vningsskyldiga
och värnplik-
tiga.*

(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att första kammaren icke måtte bifalla förevarande motion.

Herr Rosén: Herr talman! Det var med en viss förvåning, jag läste utskottets utlåtande, icke blott motiveringen utan även klämman. Här i Stockholm hölls i höstas ett möte av studenter och där framställdes ett förslag om att det borde verkställas en eftermönstring bland dem, som förklarats odugliga till krigstjänst, för att uttröna, huruvida icke en hel del av dessa likväl vore användbara. Förslaget väckte en mycket livlig diskussion, men yrkandet avslogs. Detta visar, synes det mig, att man inom den kretsen icke var lika övertygad som utskottet om att det är bra som det är.

I militärläkarnas berättelser om hälso- och sjukvården inom armén beröras icke förhållandena vid inskrivningarna i annan mån än som framgår av tabellerna. Däremot lämnas en hel del uppgifter beträffande den militära tjänstgöringen, och av dessa berättelser framgår med all önskvärd tydlighet, att simulation förekommer i mycket stor utsträckning. Jag skall taga ett par, tre citat. Läkaren vid Boden-Karlsborgs artilleriregementes detachment i Boden säger: »Försöken att bliva hemförlovade ha varit talrika, och är det vanligast att skylla på hjärtfel.» Läkaren vid Bodens ingenjörkår yttrar: »Vid efterbesiktningen ha försöken att bliva hemförlovade varit talrika, och alla möjliga åkommor föregivits, i synnerhet hjärtfel. Kasserade blevo endast ett fåtal.» Samma klagomål framföras från flera andra håll. Läkaren vid Skaraborgs regemente yttrar ironiskt att hälsotillståndet har varit gott, särskilt om söndagarna samt vid pingst och midsommar, men han tillägger, att hälsotillståndet varit synnerligen dåligt före större fälttjänstövningar.

Emellertid förekomma också i samma berättelser exempel på att sådana värnpliktiga, som blivit övertygade om att hava simulerat sjukdom, blivit straffade. Det nämnes två fall, där den ene fått två månaders straffarbete och den andra tre månaders straffarbete. Beträffande dem, som genom falska uppgifter lyckats bli befriade från värnplikten, finnes emellertid icke omnämnd någon sådan påföljd och jag känner icke heller till något fall, där någon åtgärd vidtagits. Att antalet fall av simulation även därvidlag är rätt stort är säkert. Jag har här i min hand ett brev från en person i mellersta Sverige, som skriver: »Angående kronvraken så äro de på vår trakt allt för många. Här finnes sex stycken alldeles intill varandra, utan att vara sjuka en dag sedan de mönstrat, men förut var det täta besök hos läkare och apotek.» En ledamot av en kommunalnämnd upplyser, att tre unga pojkar, som han känner till — han har namngivit dem för övrigt — om vilka grannarna aldrig haft en aning, att de varit sjuka, dagarna före mönstringen gjort upprepade besök hos läkaren i orten, med påföljd att de

blivit frikallade från värnplikten. Sedan mönstringen var över har man icke heller erfårit att de lidit av någon slags sjukdom.

Men det är icke blott civila personer, som uppgiva, att simulation förekommer. Enligt uppgift i pressen har en regementsläkare vid Västernorrlands regemente i sin berättelse från sista året uttalat sig på följande sätt: »Jag har såväl vid inskrivning som under utbildningen funnit de värnpliktiga i allmänhet vara väl utvecklade, etc. Talrikare försök än här att med föregivande av allehanda fysiska och psykiska fel och brister söka fria sig från militärtjänsten har jag dock icke upplevat.»

Fältläkaren i Östersund har i dagarna gjort ett sammandrag över antalet mönstrade inom Jämtlands inskrivningsområde för 1914 års yngre klass. Därav framgår att antalet frikallade där är ovanligt högt. »Orsaken till att detta inskrivningsområde i detta fall intager en särställning ligger i att här ett stort antal fall av hjärtfel förekommit. Medan antalet fall av denna åkomma i Gävleborgs inskrivningsområde var 22, i Västerbottens 20 och i Norrbotten 12, uppvisade Jämtland en siffra av 58 fall. Större delen, eller 31 stycken, kommer på Ljusdals rullföringsområde. Det anses ej omöjligt, att den stora procenten hjärtfel i norra Hälsingland till en del beror på att de mönstringskyldiga med konstlade medel söka att bli befriade från värnplikten.»

Jag kan icke förstå, att det kan vara rätt att såsom utskottet här gjort, försöka inbilla sig självt och andra, att allt är bra som det är. Kan det vara rätt att skriva något sådant, som står på sid. 4, att »mången vid inskrivningsförrättningarna i god tro föregjer sig lida av sjukdom, som, om den vore för handen, skulle utgöra kassationsorsak. Säkerligen skulle dessa, om sådana straffbestämmelser komme till stånd, understundom få alltför dyrt plikta för sin »inbillningssjuka». Kan det vara fråga om »inbillningssjuka», då de uppgiva sig lida av en sjukdom, som de icke ha?

Utskottet skriver också, att det skulle vara hårt för dessa att t. ex. vid 27 års ålder blive uttagna till krigstjänst, ty de skulle kunna vållas ekonomisk skada. Ja, ligger det då någon orätt i detta, att de vållas ekonomisk skada, då de kanske själva förorsakat, att de komma ut vid en senare ålder än 21 år? Jag kan icke förstå det. Jag kan icke heller förstå, att det är rätt att låta det fortgå på sätt nu sker, utan att vidtaga några åtgärder.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Hammar skjöld: Den siste talaren å ena sidan och utskottet å den andra utgå ifrån mycket olika åsikter i denna fråga. Han anser, att antalet simulanter är stort och framför allt, att försöken till simulation äro mycket talrika. Utskottet däremot anser att visserligen försöken kunna vara talrika, men att de fall, där de lyckas, äro skäligen få. Jag vet icke,

Om åtgärder till förebyggande av simulation bland inskrivningskyldiga och värnpliktiga.
(Forts.)

*Om åtgärder
till före-
byggande av
simulation
bland inskri-
vningsskyldiga
och värnplik-
tiga.*

(Forts.)

om det möjligen kan vara förhållandet, att det i Norrland förekommer mera simulation än i det övriga Sverige. Men inom utskottet ha vi varit fullkomligt eniga därom, att vi endast mycket litet hört talas om att simulationsförsök hade lyckats. Naturligtvis lyckas de någon gång, men att så skulle vara fallet i någon mer avsevärd grad hade vi verkligen icke tänkt oss. Nu ansågo vi oss icke vara särskilt hemmastadda på detta område, varför vi anhöllo, att en av kammarens ledamöter, som varit militärläkare, jag tror i över 20 år, skulle komma upp i utskottet och där lämna oss upplysningar i frågan. Hans uppgifter stämde fullkomligt överens med vad vi själva tyckt oss finna, och de gingo till och med ännu längre i samma riktning, ty han betonade med styrka, att fall, där simulation lyckas, äro ganska sällsynta. Förhållandet är nu det, att så snart det råder den allra minsta tvekan om en persons duglighet till krigstjänst ställes han »på tillväxt»; man kan skjuta upp den slutliga undersökningen, till dess han fyllt 24 år. Vad vidare beträffar alla sådana fall, där läkaren icke är fullt på det klara — såvida icke den mönstrande är uppenbart oduglig till krigstjänst — godkännes han så att säga på försök, och den fortsatta undersökningen skall vara slutförd inom en månad efter rekrytskolans början. Nog bör väl militärläkaren ha ganska talrika tillfällen under denna månad att grundligt pröva om en person är simulant eller icke.

Vi ha därför icke kunnat komma till någon annan övertygelse än att de fall, där simulation lyckas, äro ganska få.

Det finns ett annat slag av simulation, som däremot är alltför vanligt, och det är den som sker under själva övningstiden, då de värnpliktiga försöka komma ifrån morgonövningarna genom att anmäla sig vara illamående och på det sättet upptaga läkarens tid i ytterligt stor utsträckning och genom att fordra undersökning naturligtvis också slippa ifrån någon timmes övning. Men huru detta skall botas är en fråga, som utskottet icke har ansett sig kunna gå in på, ty det hör strängt taget icke till motionen. Det vore väl förresten icke så lätt att finna några åtgärder häremot, som icke utsatte läkaren för risk att råka ut för civilkommissionen eller militieombudsmannen eller något dylikt.

Motionären talar om allmänhetens uppfattning. Ja, men är allmänheten verkligen kompetent att bedöma, huruvida en person är vapenduglig eller icke? Det kan finnas så många fel i en persons kroppskonstitution, som den icke sakkunnige absolut icke kan bedöma, och som det till och med kan vara svårt för den sakkunnige läkaren att komma under fund med. Ofta torde det inträffa, såsom utskottet också framhållit, att personer, som allmänheten tror vara fullt vapenföra men som ha blivit kasserade på grund av något verkligt fel, hellre uppgiva, att de ha lyckats lura läkaren än de tala om ett kroppsfel, som de vilja dölja eller liksom blygas för. Nu har det tillika upplysts inom utskottet, att en ny instruktion för läkarundersökning

av värnpliktige med det snaraste är att vänta, och det är väl att antaga, att den kommer att taga all möjlig hänsyn till till kravet på ett förhinderande av simulering.

Då utskottet alltså icke har kunnat finna några tillräckliga skäl för ett bifall till motionen, så får jag, herr talman, anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Om åtgärder till förbyggande av simulation bland inskrivnings skyldiga och värnpliktiga.

(Forts.)

Greve Wachtmeister, Axel: Jag kan för min del icke alls vara med om de skäl för avslag av motionen, som i utskottets motivering anförts och som nu av utskottets ärade ordförande ytterligare utvecklats. Jag har den övertygelsen, att missförhållanden verkligen här föreligga, missförhållanden, som böra och kunna, kanske ganska lätt, avhjälpas. Från de inskrivningsrevisioner, jag varit med om, och av samtal, som jag haft med militärläkare i olika delar av vårt land, har jag fått den uppfattningen, att det alls icke är så väl beställt ifråga om simulation, som av utskottet sagts, och att simulering alls icke är något som tillhör en förgången tid utan alltjämt florerar. Det syndas och syndas ganska ofta härutinnan. Ett bland de ömtåligaste fallen för militärläkarna är simulering av vad som i dagligt tal kallas hjärtfel. Nu yttrade utskottets ärade ordförande, och även utskottet anför i sin motivering, att inskrivningsnämnderna ha åtskilliga sätt att skydda sig mot simulering. De kunna dels bevilja uppskov med inskrivningen, till dess den värnpliktige fyllt 24 år, och dels kunna de inkalla den värnpliktige och ställa honom under observation. I synnerhet den sista utvägen har varit mycket verksam och har bragt många simulanter på fall. Men det fall, jag nyss anförde, nämligen då det är fråga om organiskt hjärtfel, kan icke inpassas under någon av dessa kategorier. Författningen, medicinalstyrelsens cirkulär år 1905, föreskriver tydligt och klart, att den med organiskt hjärtfel behäftade värnpliktige *skall* förklaras oduglig till all krigstjänst och frikallas, således frikallas för all framtid. Nu är det så, att det kan vara ytterligt svårt för läkaren att under den korta tidsperiod, som står honom till buds, vid inskrivningsförrättningen avgöra, om det föreligger ett tillfälligt hjärtfel, eller ett organiskt. Alla tecken tyda på ett organiskt hjärtfel, och i regel går det så, att den värnpliktige blir frikallad och frikallad för all framtid. Därtill kommer, att det är ett ganska känt faktum, att ett synnerligen verksamt sätt för en simulant att skaffa sig ett tillfälligt, skenbart organiskt, hjärtfel är att några dagar eller helst några veckor före besiktningen »leva rövare» genom dryckenskap eller sexuella utsvävningar. Det är alldeles givet, att såväl formen för som framgången av en sådan simulering skall verka i hög grad demoraliserande. Här föreligger alltså enligt mitt förmenande en lucka i författningen. Om det vore tydligt medgivet för inskrivningsnämnden att inkalla och ställa vederbörande under observation även vid sådana fall, skulle dessa simulanter efter några dagars ordentligt leverne

Om åtgärder
till före-
byggande av
simulation
bland inskriv-
ningsskyldiga
och värnplik-
tiga.

(Forts.)

bliva fria från sin tillfälliga åkomma och få tillfälle att göra sin plikt mot fäderneslandet.

Huvudmotivet till att jag kommer att yrka bifall till motionen är alltså, att jag önskar en vidsträcktare rättighet för inskrivningsnämnden att inkalla de värnpliktiga till tjänstgöring och ställa dem under observation.

Men dessutom anser jag det vara mycket sannolikt, att en eventuell utredning skulle visa nyttan av en efterbesiktning efter något eller några år. Så långt som motionären vill jag dock icke gå, då han talar om en sådan besiktning vid ända till 27 års ålder. Då skulle det, såsom utskottet framhåller, kunna inträffa, att en person, som varit behäftad med ett tillfälligt hjärtfel och alls icke velat simulera, blir straffad på så sätt, att han måste fullgöra sin värnplikt vid en så mogen ålder, och det vore ju ett tungt och oförtjänt straff.

Jag skulle önska, att motionen lagts något vidare, så att den även omnämnt medicinalstyrelsens cirkulär år 1905. Där förekommer det åtskilligt, som borde ändras. Jag anser det emellertid ganska möjligt, att om en utredning kommer till stånd, även denna sak tages i betraktande. Nu står det till exempel att höggradig kobenthet och hjulbenthet ävensom höggradig plattfotet befräjar från all krigstjänst, under det den som är närsynt, såvida icke närsyntheten går upp till sex dioptrier, skall inkallas till krigstjänst fast icke till vapentjänst, det vill säga han får tjänstgöra som skrivare. Nog skulle väl dessa personer, som äro behäftade med fel på fötter eller ben, kunna tagas ut till skrivare såväl som de, som lida av närsynthet i nyss nämnd utsträckning.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Eklundh, Carl: Motionären synes enbart ha tagit i sikte den form av simulering, som avser att genom felaktiga uppgifter om kroppsfel eller sjukdom förmå undersökningsläkaren att uppfylla simulantens önskan om frikallelse från förestående eller redan påbörjad militärtjänst. Det framgår av hela motionen, att det huvudsakligen icke är fråga om annat än personer, som frikallas genom att de lyckas bedraga undersökningsläkaren. Däremot nämner motionen ingenting alls om en annan form av simulation, som är mycket allmänare och mycket mera demoraliserande, och det är den som under vapenövningarna bland annat kommer till synes vid de dagliga sjukvisitationerna, då massor av värnpliktiga simulera sjukdom och anmäla sig för obetydligheter, blott för att åtminstone undgå några timmars eller någon dags tjänstgöring. Om man ser efter vid olika regementen, skall man häpnat över de uppgifter, som där lämnas om att det hänt att av en styrka, som utgör 600 à 800 man, på morgonen kanske 100 eller däröver infinna sig vid sjukvisitationen, således var femte eller sjunde man.

Hade motionen syftat därhän, att bringa hjälp på detta håll

hade den varit välbefogad. Då den nu emellertid blott tar hänsyn till de få fall, då det genom simulation lyckas värnpliktiga att bli frikallade, så är det onekligen fråga om att för en alldeles för liten vinst vidtaga för stora åtgärder.

Beträffande det stora antalet av frikallade, hör man ju ofta berättas om, att stora, starka, friska karlar slippa ifrån. Jag undrar, om den, som faller ett sådant yttrande, känner till de bristfälligheter, som till äventyrs kunna vidlåda dem. Har **han** verkligen gjort sig underrättad om att personen ifråga icke lider av t. ex. kronisk öronflytning, börjande tuberkulos, hjärtsjukdom, svårt åderbräck, ljumskbräck, benutväxter, missbildning av lederna eller ryggradskrökning och dyl.?

Härmed vill jag icke ha sagt, att allting är gott och väl och att ingen slipper ifrån av dem som böra vara med. En viss anledning till att detta sistnämnda förekommer, ligger emellertid onekligen hos det nuvarande reglementet för läkarundersökning av värnpliktiga, vilket erfarenheten visat som icke fullt tillfredsställande. Det arbetas nu på ett nytt reglemente och jag har nyss erhållit underrättelse, att detta arbete framskridit så långt, att reglementet är färdigt och ligger under tryck. Med detta nya reglemente torde nog komma att läggas mångt hinder för otillbörlig frikallelse och särskilt beträffande frikallelse för de nu så mycket omtalade hjärtfel. Det gällande reglementet stadgar nämligen att alla hjärtfel, således från de allra lindrigaste till de svåraste, skola medföra frikallelse. Det nya reglementet däremot stadgar, att personer behäftade med vissa former av hjärtfel skola inskrivas såsom icke vapenföra, och på samma sätt är det med en del andra sjukdomar.

Man har ju, för att minska antalet frikallelser och därmed också frestelsen till simulation, föreslagit en efterprovning. För min del får jag på de skäl utskottet anfört uttala som min åsikt, att den varken är lämplig eller rättvis, och jag tror, att utbytet skulle bli mycket ringa. Däremot anser jag, att de, som bli frikallade, icke böra bli det för alltid, utan frikallelsen bör göras villkorlig, det vill säga endast gälla värnpliktens fullgörande i fredstid. Vid mobilisering kunde ju då en omprovning ske, och därvid vore det ganska antagligt, att en del skulle kunna återbördas. Visserligen vore dessa kanske icke så lämpliga till vapentjänst, men de kunde alltid bli användbara för tjänstgöring vid depån och efter en tids övning där skulle de kanske duga till skyddstrupper och trängavdelningar eller överföras till landstormen eller också bli militärarbetare. Dessutom anser jag, att dessa frikallade skulle påföras en värnpliktsskatt i åldern 27—28 år, att räcka under värnpliktstiden och utgå med en viss procent av inkomsterna och uttagas till exempel i sammanhang med kronoskatten. På det sättet skulle de frikallade genom omprovning vid mobilisering och en lämplig värnpliktsskatt också få fullgöra sin plikt mot fosterlandet, och då skulle troligen icke heller så många onödigtvis söka bli frikallade.

Om åtgärder till förebyggande av simulation bland inskrivningskyldiga och värnpliktiga.

(Forts.)

Om åtgärder
till före-
byggande av
simulation
bland inskriv-
ningsskyldiga
och värnplik-
tiga
(Forts.)

Nu talade vidare greve Wachtmeister om organiska hjärtfel. Man får komma ihåg, vad som menas med ett organiskt hjärtfel. Det är en anatomisk förändring i hjärtat, som icke kan vara för handen den ena stunden för att vara borta den andra, utan det är ett bestående fel. Då det lyckats att simulera hjärtfel, är det fråga om en tillfällig förändring av hjärtat, som på konstlat sätt framkallats, men det är ingalunda något organiskt hjärtfel.

Vidare säger greve Wachtmeister, att han anser det olämpligt, att de kobenta och plattfotade befrias helt och hållet. Men så är icke heller förhållandet, utan de befrias endast i vissa fall, nämligen då de faktiskt äro vanföra. Vad beträffar deras uttågande som skrivare, får man komma ihåg, att det icke är alla förbehållet att behärska skrivkonsten i sådan grad, att den kan utnyttjas vid fullgörandet av värnplikten.

Då nu, såsom nyss upplystes, ett nytt reglemente för läkarundersökning av värnpliktige kommer att tillämpas, så anser jag det vara skäl att något avvakta vilka verkningar detta kan ha, ty det är min bestämda tro, att det kommer att avhjälpa mycket, som nu givit anledning till kritik. Då motionen är så snävt hållen, som den är, att det endast gäller att vidtaga åtgärder mot simulation bland värnpliktiga som söka frikallelse, så anser jag icke skäl för närvarande föreligga för att följa motionären, och jag förenar mig alltså med dem som yrka avslag.

Herr Ericsson, Aaby: Det är icke så ofta kammaren får se den ärade representanten från Västerbotten och mig marschera sida vid sida på reformernas väg, men i dag skall jag bereda kammaren den tillfredsställelsen. Jag tror, att det ovillkorligen ligger någonting i denna motion, och jag tror icke, att det tillfälliga utskottet har fått det rätta greppet på frågan. Det säges i betänkandet, att denna simulering vid inskrivningarna numera icke torde förekomma så ofta som förr. De bestämmelser, som äro utfärdade, att de värnpliktige kunna ställas på förbättring under vissa år och kunna tagas ut till mötesplatserna och där provas under trettio dagar, tillämpas otvivelaktigt i en del fall. Men vi skola också komma ihåg, vilka oerhört mycket större frestelser, som uppstå för de värnpliktige i dessa tider med i hög grad utsträckt värnplikt att med *ett slag* vid läkarbesiktningen komma ifrån allt detta. Det ligger en frestelse, som är så oerhört mycket större än de små frestelser, som erbjuda sig vid lägerplatserna att komma ifrån en och annan timmes övning, och dock ha vi hört från fullt sakkunnigt håll, att redan för dessa små frestelser falla så många. Låt oss till exempel tänka på tvenne studenter, som följts åt i sina studier, vilka skola upp och mönstra för värnplikt. Den ene har en obestridligt god fysik, under det den andre är svagare. Och nu den svagare blir fri, slipper han femhundra dagar med ett enda drag, och därmed blir denna tävlan mellan de två utesluten. Han hinner före till det eftersträfvade målet, och vad detta bety-

der i dessa tider i kampen för tillvaron, det veta herrarna litet var. Jag tror, att frestelsen är stor, och jag tror, att tyvärr många falla för den.

Nu har det talats om utarbetandet av en ny instruktion och att däri skulle förekomma bestämmelser, som i många fall skulle hindra denna simulering. Dessa bestämmelsers beskaiffenhet tycktes emellertid den siste ärade talaren ha mycket liten aning om.

Om åtgärder till förebyggande av simulation bland inskrivningskyldiga och värnpliktiga.

(Forts.)

Nyss yttrade utskottets ärade ordförande, att man kunde vänta någon tid, till dess instruktionen bleve utfärdad, och se vad den innebar, och att det nog, när den utarbetades, skulle tagas hänsyn till möjligheten av simulering, så att sådan skulle förekommas. Jag undrar just, om ett beslut i enlighet med utskottets avstyrkande av motionen kan vara ägnat att uppmuntra dem som ha att utskriva instruktionen att taga hänsyn härtill, då utskottet så kraftigt som i dess förmåga står förklarar, att simulation jämförelsevis sällan förekommer.

Jag kan således icke vara med om utskottets förslag, och jag undrar verkligen, om första kammaren är beredd att göra utskottets motivering till sin, då utskottet efter att först hava medgivit, att det är en allmänt utbredd mening bland allmänheten, att simulation kan förekomma vid inskrivningsförrättningarna, på sidan 2 i utlåtandet förklarar, att »härtill torde orsaken till ej ringa del vara dels lekmannens oförmåga att bedöma en persons användbarhet för militärtjänst», — vilket uttalande jag icke har någonting att invända emot — »dels ock att mången, som av vederbörande läkare ansetts tjänstoduglig och på grund därav erhållit frisedel, hellre föregiver simulation såsom anledningen härtill, än medger sig hava blivit frikallad på grund av verkliga kroppsliga eller andliga defekter». Är det möjligt att gå med på ett sådant uttalande? Det kan åtminstone icke jag för min del göra.

Jag kan icke till alla delar vara med om motionärens motivering och hade helst sett, att den bortfölle och endast klämman med förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t bleve kvar, men då jag blivit upplyst om att det kanske icke skulle vara fullt formenligt att göra ett yrkande om bifall till en motion med hänsyn till klämman men icke till motiveringen, ser jag mig nödsakad att yrka bifall såväl till klämman, vilket jag gör med fullt hjärta, som även till den av mig mindre omtyckta motiveringen.

Herr Hammar skjöld: Herr talman! Det har hittills hört till denna kammars traditioner att icke i onödan skriva till Kungl. Maj:t. Nu ha vi ju hört, att ett nytt reglemente för läkarundersökning av de värnpliktiga föreligger färdigt och är att vänta när som helst, och vi ha från sakkunnigt håll även hört, att detta reglemente innehåller bestämmelser till undanröjande av sådana brister, som finnas i det nuvarande reglementet. Då

*Om åtgärder
till före-
byggande av
simulation
bland inskri-
vningskyldiga
och värnplik-
tiga.*

(Forts.)

vill jag hemställa till kammaren, huruvida det kan anses lämpligt att under sådana förhållanden skriva till Kungl. Maj:t eller om det icke vore bättre att först avvakta detta nya reglemente och få se frukterna av detsamma.

Jag kan gärna tillägga ännu ett skäl. Det förefaller mig nämligen, som om vad de sista talarna påyrkat skulle innebära ett ganska stort misstroendevotum mot vår aktade militärläkarkår, ett misstroendevotum, som jag icke anser att densamma gjort sig förtjänt av.

Jag hemställer fortfarande om avslag å motionen och om bifall till utskottets hemställan.

Herr Eklundh, Carl: Herr talman! En föregående talare undrade, huruvida man kan skriva under ett sådant påstående, att den som blivit frikallad av en viss orsak, föregiver sig ha blivit frikallad på grund av en annan. Jo, det kan man visst göra, och jag skall be att för kammaren få framdraga ett exempel härpå, som jag själv har upplevat. Det hände för några år sedan att jag efter inskrivningsförrättningen erhöll ett brev från en länsman angående ett föregivet fall av simulation. Saken skulle hava framkallat en oerhörd ovilja i den socken det gällde. Den ifrågavarande värnpliktige skulle ha gjort så att han slagit ögonen fulla med snus och ha blivit frikallad på grund av den skada, som på detta sätt uppkommit. Jag mindes mycket väl den person det gällde, ty han hade kommit in till förrättningen alldeles rödögad. Jag hade händelsevis inskrivningslängden kvar och slog upp den samt fann då, att han hade blivit frikallad på grund av bräck. Detta hade pojken skämts för, och då han kom ut, förklarade han, att han blivit frikallad för fel i ögonen. Tro herrarna, att någon, som blivit frikallad t. ex. för underlivs-åkommor eller dylikt, vill vidgå detta? Nej, han förklarar helt framt efter mönstringen: jag lurade läkaren med det och det. Så har det i själva verket ofta gått till, då någon har lyckats »simulera» sig ifrån värnplikten. Tro herrarna, att någon som blivit hemskickad för lungspetskatarr d. v. s. börjande lungtuberkulos talar om detta? Nej, han söker dölja det, ty han vet, att han annars kanske blir av med sin plats eller i allt fall blir skydd av människor under nu allmänt rådande tuberkulosskräck.

Herr Gezelius: I huvudsak har jag i föreliggande ärende samma uppfattning, som redan uttalats av greve Wachtmeister, men jag är icke med honom ense därom, att kammaren bör godtaga den föreliggande motionen. Det synes mig, som om ett bifall till motionen med dess motivering i vissa avseenden ginge för långt, i vissa avseenden bleve för snävt. Skulle riksdagen hos Kungl. Maj:t begära utredning rörande åtgärder till förebyggande av simulation bland inskrivningskyldiga och värnpliktiga, synes det mig visserligen beaktansvärt att saken ses även från den sida, som av motionären an-

givits såsom en lämplig väg, eller en eventuell framflyttning av inskrivningen med upprepad mönstringskyldighet. Att vidtaga något dylikt i den omfattning och efter de linjer, motionären framhållit, tror jag dock icke vore lyckligt. I allt fall är anvisningen såsom redan framhållits för mycket begränsad.

Under sådana förhållanden synes mig den lämpligaste vägen vara, att kammaren beslöte återremittera ärendet till utskottet, i syfte att vid tillstyrkande av bifall till motionen därför få en motivering, som bättre angäve de riktlinjer, efter vilka, en dylik utredning i första rummet bör läggas. Jag har därför, herr talman, tagit mig friheten att begära ordet för att yrka återremiss till utskottet.

Om åtgärder till förebyggande av simulation bland inskrivningskyldiga och värnpliktiga.

(Forts.)

Greve Wachtmeister, Axel: Utskottets ärade ordförande har sagt, att ett bifall till motionen skulle antyda ett misstroendevotum mot vår högt aktade militärläkarkår. Jag ber att få alldeles fritaga mig från att ha gjort en dylik antydan, ty jag har verkligen blivit påstött just från militärläkarhåll att göra något åt denna sak. Jag antog emellertid, att densamma skulle bli utredd genom Kungl. Maj:ts egna åtgöranden, och jag ville ej gå i vägen därför. Men när nu en motion blivit väckt, har jag ansett mig skyldig att yrka bifall till densamma, då den nämligen innehåller ungefär detsamma, som jag förut hört talas om.

Nu anförde herr Gezelius, att det bästa vore att återremittera motionen till utskottet. Det skulle jag mycket gärna varit med om, såvida icke utskottet varit enhälligt avstyrkande. Med den motivering utskottet nu har, synes det mig svårt för utskottet att omarbota motiveringen i den riktning, jag skulle önska. Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Man har såsom skäl för avslag anført, att motionen omfattar, vad som försiggår vid inskrivningsförrättningar, men icke de fortsatta värnpliktsövningarna och därvid förekommande simulation. Detta kan vara riktigt, om man tar hänsyn enbart till motionens motivering. Men motionens kläm kan, såvitt jag förstår, innefatta ett hänsynstagande jämväl till de sistnämnda fallen. I motionens kläm yrkas ju, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:ten anhålla om utredning rörande åtgärder till förebyggande av simulation bland inskrivningsskyldiga och värnpliktiga.

Jag blev emellertid egentligen uppkallad av den något egenomliga argumentation, som den ärade talaren på Västgötabanken presterade, när han sade sig anse, att det icke vore skäligt att under fredstid vidtaga några åtgärder, som skulle avse förebyggande av nu förekommande simulationsfall, men att däremot en omprövning vore skälig i det fall att mobilisering påkalla-

Om åtgärder
till före-
byggande av
simulation
bland inskri-
vningsskyldiga
och värnplik-
tiga.

(Forts.)

des. Det är väl ändå så, att ett bland de skäl som anförts för en förlängd värnpliktstid är det, att den hittillsvarande korta värnpliktstiden krävt en så forcerad utbildning att denna överansträngde manskapet. Nu är det väl också uppenbart, att inkallelse i fall av mobilisering, i fall av krigsfara förutsätter en särskilt forcerad utbildning. Då skulle sålunda, enligt nyssnämnda argumentation, kroppsligt svagare element eventuellt i allt fall inkallas, när det bleve fråga om den mest krävande utbildningen och de därpå följande mycket svåra ansträngningarna, under det att man anser sig kunna undvara dessa element i de fall då utbildningen pågår normalt. Jag kan icke inse, att man med en sådan argumentation kommer till ett gott slutresultat, och därför ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till motionen.

Herr Clason: Herr talman! Jag har väsentligen blivit förekommen av den sista ärade talaren därutinnan, att jag liksom han önskade påpeka, att motionens kläm alldeles tydligt riktar sig mot simulation även under värnpliktsövningarna.

Det har här under debatten anförts, att de missförhållanden, som motionen avser att undanröja, möjligen skulle kunna botas genom ett nytt reglemente, som vore att vänta. Jag skulle då vilja spörja, om icke detta reglemente avser uteslutande inskrivningsförrättningarna. Men det är ju klart, att ett reglemente, som avser endast den saken, icke kan på något sätt råda bot för den simulation under värnpliktsövningarna, som enligt vad från alla håll intygas, förekommer i mycket stor utsträckning.

Det förefaller mig därför vara önskvärt, att nu, då frågan kommit på tal, någonting verkligen åtgjordes från riksdagens sida. Då kan det ju bliva närmast en smaksak, vilket yrkande man skall biträda. Emellertid synes det mig, som om en återremiss nu vore det lämpligaste, ty en återremiss skulle giva utskottet möjlighet att mycket kraftigare, än vad som skett vare sig i motionen eller i utskottets motivering, stryka under nödvändigheten att vidtaga åtgärder mot simulation just under värnpliktsövningarna. Då dessutom, såvitt jag förstått rätt, från utskottets sida av de två talare, som här uppträtt på dess vägnar, har erkänts, att sådan simulation förekommer och att det vore mycket önskvärt att få åtgärder till stånd däremot, synes det mig, som om det icke heller borde vara någon svårighet för utskottet att avfatta ett yttrande i den vägen. På denna grund ber jag få instämma i det yrkande, som gjorts om återremiss.

Herr Olsson, Oscar: De båda sista ärade talarna påpekade, att i klämman fanns någonting annat än i motiveringen. Jag trodde annars, att man brukade läsa klämman mot bakgrunden av motiveringen. Här står i klämman, att riksdagen

mätte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande åtgärder till förebyggande av simulation bland inskrivningsskyldiga och värnpliktiga. Men i klämman står icke talat om vilka värnpliktiga, det är som åsyftas. Det är icke de värnpliktiga, som ordföranden i utskottet talade om, de som vid början av en dag äro så förfärligt sjuka, emedan de veta, att ansträngande övningar förestå. Det är icke dessa som åsyftas i motionen, ty om de båda sista ärade talarna behagade läsa på sid. 2 i motionen, så står där talat om vilka värnpliktiga det är som avses, nämligen de sjukanmälda, som begära att bliva hemförlorade. Det är just dessa, som avses, och icke de övriga.

Mot vad motionären anført ber jag att få göra en liten anmärkning. Han sade, att utskottet i sin motivering tycker synd om dem, som kanske på grund av simulation kunna komma att uttagas vid så pass hög ålder. Så har utskottet *icke* motiverat. Utskottet har motiverat, att för dem som *utan egen förskyllan* bliva frikallade och som vid hög ålder skulle uttagas, för dem vore det hårt.

Vad motionen rör sig om, det är dels att vilja förekomma simulation och dels och framför allt, såvitt jag begriper, att dessa försök till simulation icke måtte lyckas. Vad nu det första beträffar — att förekomma dessa simulationsförsök — har utskottet sagt, att sådana försök säkerligen icke så ofta förekomma numera som förut, beroende på att det är svårare nu än förr att bliva frikallad. Jag erkänner visserligen liksom utskottet, att sådana försök förekomma, men huvudsaken för mig liksom för utskottet i övrigt är tydligen den, att sådana försök icke hava någon utsikt att lyckas. Det är väl ändå där kärnpunkten i frågan ligger. Hava simulationsförsök icke utsikt att lyckas, hava de icke *i någon nämnvärd grad* utsikt att lyckas, vore det egendomligt, om det skulle behövas någon lagstiftning i detta avseende. Och de hava icke någon utsikt att lyckas nu för tiden. Den uppfattning, som i det avseendet framhållits av en regementsläkare, har ganska livligt underkänts på många håll. Men den kritik, som av denne regementsläkare framförts och som utskottet varit nog djärvt att underskriva, kan jag icke se, trots herr Aaby Ericssons förvåning över att kammaren skulle vilja underskriva den, hava på något sätt blivit vederlagd; man kan väl icke gå och simulera hjärtfel i 30 dagar med utsikt att lyckas. Nu sade visserligen greve Wachtmeister, att enligt inskrivningsförordningen skulle den, som lider av organiskt hjärtfel, bliva befriad från militärtjänstgöring, men den sakkunnige på detta område har upplyst, att faran för läkaren att taga fel på organiskt och tillfälligt hjärtfel icke vore stor. Jag är icke sakkunnig härvidlag, och kanske det är därför som jag böjer mig för sakkunskapen i detta avseende. Således, då de värnpliktiga få hållas kvar 30 dagar efter inskrivningen, såvida det föreligger den allra ringaste misstanke från läkarens eller inskrivningsnämndens sida, förstår jag icke, att

Om åtgärder till förebyggande av simulation bland inskrivningsskyldiga och värnpliktiga.

(Forts.)

Om åtgärder till förebbyggande av simulation bland inskrivningskyldiga och värnpliktiga.
(Forts.)

här skulle föreligga så stor fara, att särskild lagstiftning vore påkallad.

Herrar Ekman och Clason anmärkte på utskottets resonemang, att vid mobiliseringstillfälle, således vid krigsfara, en efterprövning av förut frikallade skulle äga rum, ty det är tydligt, sade dessa herrar, att dessa svagare behöva bättre utbildning än de starkare. Jag fäster uppmärksamheten på att utskottets ståndpunkt är den, att vid mobilisering får man taga ut de yttersta krafterna, och även de som annars icke anses lämpliga att tagas, de måste, då nödvändigheten tvingar därtill, tagas ut. Av detta resonemang framgår, att utskottets åsikt är att, när det är nödvändigt, ingen hänsyn bör tagas, utan då måste det göras allt vad göras kan. Det är således, såvitt jag kan se, icke något ologiskt förfarande som utskottets representanter här i debatten gjort sig skyldiga till.

På grund härav, och även om det icke kan förnekas, att simulationsfall förekomma, men då dessa simulationsfall hava så gott som ingen utsikt att lyckas, och då därtill kommer, att det nya inskrivningsreglementet tager sikte på de svårigheter, som kunna förekomma vid inskrivningarna, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pers: Min uppfattning är den, att denna fråga har ett ganska stort allmänt intresse, och detta allmänna intresse riktar sig desto mer på frågan nu, då övningstiden blivit så pass utsträckt som den nu är. Försöken att undandraga sig värnplikten genom falska uppgifter hava varit ganska många förut, och man kan icke förutsätta, att de skola minskas häraneft. Det verkar demoraliserande i hög grad på dem, som skola in och övas såsom värnpliktiga, när de finna att, bland ynglingar som annars äro friska och sunda och deltaga i sport, idrott och lekar, det, så snart värnpliktstiden kommer, sättes i gång en spaning på alla möjliga utvägar och uppfinningsförmågan skärpes i allra högsta grad för att kunna leta upp något att skylla på; och hur det är listar sig en och annan ut med en frisedel. Andra återigen gå fram och förklara sig friska och tänka icke på annat. Men just den omständigheten, att det arbetas så mycket i den riktningen, även om det endast sällan skulle lyckas att undandraga sig, är en betänkelig sak. När så är fallet och den allmänna uppmärksamheten är riktad på den här saken, vill jag icke alls göra mig solidarisk med utskottets utlåtande i det här avseendet, och jag vill fritaga mig genom att säga några ord i saken. Jag förstår icke heller, att det skulle vara lämpligt att återremittera frågan till ett utskott, som icke blott är enhälligt i sitt skriftliga utlåtande utan vars ledamöter uppträtt flera stycken och med all kraft hävdad den i utlåtandet uttalade ståndpunkten. Det förefaller mig, som om kammaren icke skulle hava annat att göra än att bifalla motionen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Lindblad, Ernst: Det är minsann icke varje dag man från vänsterhåll hör så varmt intresse uttalas för försvaret, och jag tror, att man bör vara den ärade motionären tacksam för att han som utpräglad vänsterman härvidlag velat bryta med den likgiltighet och klemighet i fråga om försvaret, som råder bland de djupa lagren. Han har tydligen med sin motion velat göra värnplikten effektiv.

Då det nu under diskussionen framkommit åtskilliga upplysningar, som torde vara värdefulla såväl för utskottet som för oss andra här och själva klämman är tillräcklig för att föra saken vidare, är det väl icke omöjligt för utskottets ledamöter, med kännedom om uppfattningen här i kammaren, att kunna åstadkomma en fylligare och bättre motivering än den förevärande. Det är av den anledningen som jag förenar mig om det yrkande på återremiss, som här framkommit.

Greve Hamilton, Hugo: Här har anmärkts, att motionen skulle vara något snäv. Herr Ekman har häremot invänt, att det är den icke om man tager hänsyn till klämman. Herr Oscar Olsson framhåller häremot att man bör se klämman mot bakgrunden av motiveringen. Det är alldeles rätt. Men Kungl. Maj:t lär väl icke vara så klavbunden, att icke Kungl. Maj:t kan taga i betraktande även andra frågor än dem som förekomma i motiveringen. Kungl. Maj:t kommer utan tvivel att taga hänsyn till och se klämman mot bakgrunden icke blott av motiveringen utan även av den diskussion, som här förts i frågan. Jag tror därför icke, att man behöver vara rädd för, att motionen skulle vara för snävt avfattad. Är det så, att kläm och motivering icke stå i förhållande till varandra, skall Kungl. Maj:t utan tvivel taga hänsyn till diskussionen.

Här har yrkats återremiss. Jag är övertygad, att utskottet liksom varje riksdagsutskott är skyldigt och villigt att taga hänsyn till vad som ligger bakom återremissen. Men nog tycker jag det går väl långt då man begär, att ett utskott på grund av en återremiss skall helt och hållet kasta om åsikt.

Herr Forssman: Herr Aaby Ericsson har av den allmänt förekommande simulationen under vapenövningarna dragit den slutsatsen, att man skulle kunna anse, att simulationen även vid inskrivningsförrättningarna vore stor. Det sättet att draga slutsatser finner jag icke vara berättigat. Det är väl klart, att vid försök till simulation vid vapenövning för att komma ifrån den dagliga tjänstgöringen behöver icke föregivas mer, än att en person känner sig hava ont i bröstet eller magen. Men sådana åkommor berättiga naturligtvis icke till befrielse från värnpliktens fullgörande. De båda sakerna finner jag icke vara sammanhängande. Däremot kan jag icke undertrycka den åsikten, att just simulation under värnpliktsövning är av vida allvarigare och mera demoraliserande art och mera undergrävande för disciplinen än den

Om åtgärder till förbyggande av simulation bland inskrivningskyldiga och värnpliktiga.

(Forts.)

*Om åtgärder
till före-
byggande av
simulation
bland inskriv-
ningskyldiga
och värnplik-
tiga.*

(Forts.)

simulation, som förekommer vid inskrivningsförrättningar. Utskottet har stött sin uppfattning på ett uttalande i saken av en mångårig militärläkare, och att utskott stöder sig på sakkunskapen, är någonting som ju alltid brukar uppskattas i denna kam-
mare.

Jag är vidare förekommen av greve Hamilton i hans uttalande i fråga om återremissen. Jag vill säga att, fastän jag hör att kammaren rätt enhälligt har motsatt åsikt mot utskottet, jag för min del vid eventuell återremiss måste bibehålla den åsikt jag förut haft.

Herr Gezelius: Endast ett par ord. Här har gjorts anmärkning mot mitt yrkande på återremiss, emedan man icke kunde begära, att utskottet, som uttalat sig enhälligt, skall ändra åsikt. Jag har aldrig hört talas om att icke en beslutande myndighet skulle till en beredande delegation kunna återremittera ett ärende för vinnande av omformulering efter angivet direktiv. Det är ingenting ovanligt i riksdagen, en sådan situation. Hela sammanjämningsinstitutet vilar på den riktiga förutsättningen, att utskottet har att efter riksdagens, respektive kamrarnas, anvisning under en viss situation verkställa en omformulering av utskottets utlåtande. Om ett utskott skulle förklara sig icke kunna ställa sig den anvisningen till efterrättelse, när ett ärende blivit till utskottet återremitterat, skulle det säkerligen vara första gången som något sådant inträffat i vår riksdags historia. Mitt syfte med återremissyrkandet är att, efter den uppfattning jag har och, efter uttalandena i debatten delas av andra, en motivering borde göras, som man bättre kunde vara tillfredsställd med. Har en kammare beslutat bifall i någon form till ett positivt förslag i ett ärende, som faller under tillfälligt utskotts behandling, blir följden den, att ärendet skall gå till medkammaren; och har då första kammaren fattat sitt beslut med en motivering, som den majoritet, som har bestämt beslutet, icke anser vara tillfredsställande, lära utsikterna för dess acceptering av medkammaren från början kunna antagas vara ganska små. Första kammaren får därefter i lyckligaste fall ärendet tillbaka från medkammaren, och i denna ordning går det åter till utskottet för förnyad behandling. Fordrar man att utskottet, för att verkställa ytterligare utredning och eventuellt kunna ändra sitt ursprungliga förslag, skall »ändra åsikt», undrar jag huru resultatet av ett sådant ärendes behandling skall utveckla sig. Min hemställan om återremiss finner jag mig varken formellt eller reellt förhindrad att göra. Jag finner ingen anledning att frånträda mitt yrkande.

Herr Olsson, Oscar: Jag ber att få fästa den siste talarens och kammarens uppmärksamhet på, att detta är ett fall, som icke kan jämföras med en sammanjämkning. Här är helt enkelt fråga om att utskottet skulle giva motiv, ja till och

med goda motiv, för en uppfattning, som utskottet icke har. Jag är nästan rörd över det förtroende, som sålunda visats utskottet, men det kan icke hjälpas, att jag ändå tycker, att det vore försiktigare av kammaren att icke lita i så hög grad på utskottet, då kammaren vet, hurudan utskottets ställning till frågan är.

Vad själva saken beträffar, är det här fråga om en utredning, som, såvitt jag kan se, skall leda till strafflagstiftning, en lagstiftning, vilken, såvitt jag kan se och såvitt utskottet kan se, icke kan leda till något gott. En sådan lagstiftning är enligt utskottets förmenande åtminstone alldeles onödig och överflödig, och redan på denna grund tror jag det kan vara skäl för kammarens majoritet att fatta sitt beslut utan att försöka få utskottet att ställa upp en god motivering för en åskädning, som utskottet icke kan tillägna sig.

Om åtgärder till förebyggande av simulation bland inskrivningskyldiga och värnpliktiga.
(Forts.)

Herr Rosén: Jag har icke med min motion avsett nya straffbestämmelser, enär jag tror, att det onda, som faktiskt förefinnes, kan förebyggas genom praktiska åtgärder. I detta avseende har jag i motionen anført ett par vägar. Men det finnes naturligtvis flera. Jag vill blott peka på en uppgift, som förekommer i sista årets berättelse av regementsläkaren vid Hallands regemente. På tal om simulationen bland värnpliktige uppgiver han, att denna nästan försvunnit vid nämnda regemente, sedan han tog sig före att förlägga den dagliga visitationen till aftonen efter avslutad tjänstgöring. Denna lilla förändring åstadkom en mycket gynnsam inverkan på antalet simulanter.

Herr Lindblad, Anders: Politikens vägar äro ganska underliga. För min del hade jag icke väntat, att en sådan motion som denna skulle komma från en Norrlandsrepresentant, och därtill från yttersta vänstern bland de liberala. Men herr Rosén har ju också fått applåder från visst håll. Min granne till höger har utan simulation deltagit i applåderna. Jag tror som sagt att det hade varit lyckligare, om denna motion kommit från annat håll, och då mot densamma anförts goda skäl inom utskottet, skall jag bedja att få tillstyrka dettas avslagsyrkande.

Herr Rosén: Mot den siste ärade talaren ber jag att få inlägga en gensaga. Jag anser det icke orätt utan fullkomligt rätt, att även en vänsterman opponerar sig emot exempelvis det förhållandet, att en fattig och svag yngling måste fullgöra sin tjänst såsom värnpliktig, medan en bättre situerad, som är stark och utan möda kan fullgöra sin värnplikt, genom falska uppgifter drar sig undan sin skyldighet mot fosterlandet.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr vice talmannen yttrade, att i avseende på föreliggande utlåtande vore framställda följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle

*Om åtgärder
till före-
byggande av
simulation*

*bland inskriv-
ningskyldiga
och värnplik-
tiga.*

(Forts.)

bifallas; 2:o) att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och 3:o) att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till det under 2:o) upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 1 och bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 36;

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas medkammaren.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets den 20 och 23 i denna månad borlagda utlåtande och memorial:

nr 6, i anledning av väckt motion om förslag till ändrade lagbestämmelser i fråga om utlännings rätt att besitta fastighet i Sverige; och

nr 7, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående siktning av rågmjöl och förordning om viss sammansättning av rågbröd, dels ock i ämnet väckta motioner,

biföll första kammaren vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets den 20 och 23 innevarande februari bordlagda utlåtande

nr 1, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 8.

*Ang. grunder
för stats-
understöd till
lantmannas-
skolor.*

Under punkt 8 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna vissa grunder för statsunderstöd till lantmannaskolor att tillämpas från och med läsåret 1915—1916.

I sammanhang med förevarande framställning hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 12 i första kammaren av greve *Alexander Hamilton* m. fl. och nr 34 i andra kammaren av herr *Ekerot*, däri hemställts, att riksdagen ville besluta om viss av motionären föreslagen ändring av de grunder för statsunderstöd till lantmannaskolor från och med läsåret 1915—1916, som Kungl. Maj:t i sin förutnämnda proposition förelagt riksdagen.

Utskottet hade i föreliggande punkt på återopade skäl hemställt,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag och de i ämnet väckta motionerna, antaga följande grunder för statsunderstöd till lantmannaskolor att tillämpas från och med läsåret 1915—1916:

Till lantmannaskola, anordnad enligt av Kungl. Maj:t och riksdagen antagna grunder, utgår, efter Kungl. Maj:ts beprövande, statsunderstöd sålunda:

Då elevantalet i kursen uppgår till minst 15 eller, vid skola, som förut varit i verksamhet minst tre år, då elevantalet under de tre nästföregående läsåren uppgått i medeltal till minst 15, utgår statsunderstöd med:

ej mindre grundanslag å 2,000 kronor än även tilläggsanslag å högst 3,000 kronor samt för sådan kurs, vars elevantal överstiger 30, ytterligare högst 1,000 kronor för anordnande vid kursen av parallellundervisning i den utsträckning, lantbruksstyrelsen prövar sådan erforderlig;

dock att under de tre första åren av en skolas verksamhet må utgå såväl grundanslag å 2,000 kronor som tilläggsanslag å högst 1,000 kronor, därest elevantalet i kursen uppgår minst till 10;

med rätt därjämte för Kungl. Maj:t att, där ej fråga är om anslag till parallellundervisning, på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd, oaktat villkoren i fråga om elevantal icke äro uppfyllda;

Ang. grunder
för stats-
understöd till
lantmannas-
skolor.
(Forts.)

allt under villkor i övrigt:

att inom orten tillskjutes ett belopp, som med inräknande av elevavgifterna uppgår minst till det belopp, varmed statsunderstödet till skolan överstiger grundanslaget,

att vederbörande hushållningssällskap eller dess förvaltningsutskott vitsordar behovet inom orten av dylik skola.

att för varje 1,000 kronor av statsunderstödet minst två frielever eller dubbla antalet elever mot halv undervisningsavgift äga åtnjuta undervisning vid kursen, i den mån de obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande, vilka anmäla sig till erhållande av sådan förmån, samt de obemedlade eller mindre bemedlade elever vid kursen, vilka erhållit understöd av statsmedel till genomgående av kurs vid lantmannaskola, uppgå till motsvarande antal,

att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i varje särskilt fall finner skäl föreskriva, samt

att skolan årligen avger berättelse om sin verksamhet.

Därest under visst läsår vid lantmannaskola hålles ytterligare en kurs, må, under förutsättning att i den första kursen minst 50 elever deltagit samt att i den senare kursen deltaga minst 15 elever, utgå, utöver statsunderstödet till den första kursen:

ej mindre grundanslag å 1,000 kronor än även tilläggsanslag å högst 1,000 kronor samt för sådan kurs, vars elevantal överstiger 30, ytterligare högst 1,000 kronor för anordnande vid kursen av parallellundervisning i den utsträckning, lantbruksstyrelsen prövar sådan erforderlig;

dock med rätt för Kungl. Maj:t att, där ej fråga är om anslag till parallellundervisning, på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd, oaktat villkoren i fråga om elevantal icke äro uppfyllda;

allt under samma villkor i övrigt, som stadgats för statsunderstöd till den första kursen, dock att hushållningssällskapets eller dess förvaltningsutskotts vitsord i detta fall bör avse behövligheten av den senare kursen.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Holmquist* och *Ekerot*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Enligt Kungl. Maj:ts förslag — — — — än den senare. Då utskottet icke kan finna detta med billigheten överensstämmande, anser sig utskottet böra tillstyrka bifall till motionärernas förslag.

Ett ytterligare skäl — — — hänseende jämnställas.

Likaledes anser sig utskottet böra biträda motionärernas förslag, att därest under visst läsår vid lantmannaskola hålles ytterligare en kurs, grundanslaget till denna kurs bör utgå med 2,000 kronor i stället för det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet 1,000 kronor, samt att såsom förutsättning för understöd åt den andra kursen stadgas, att i den första kursen deltagit minst 40 elever i stället för, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, minst 50 elever. Utskottet hyser

nämligen den uppfattningen, att om vid lantmannaskola en andra kurs skall kunna anordnas, måste vederbörande skolor i ekonomiskt hänseende erhålla det stöd, som för kursens anordnande oundgängligen är av nöden, varjämte minimiantalet elever i första kursen icke bör sättas högre, än att skolorna äro i stånd att giva eleverna en verkligt god undervisning. Utskottet anser sig tillika böra understryka, att motionärernas yrkande i denna del av motionen sammanfaller med vad lantbruksstyrelsen i ärendet föreslagit.

Ang. grunder
för stats-
understöd till
lantmannas-
skolor.
(Forts.)

Under återopande av vad sålunda blivit anfört och då utskottet icke i övrigt funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förevarande framställning, får utskottet hemställa,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag och de i ämnet väckta motionerna, antaga följande grunder för statsunderstöd till lantmannaskolor att tillämpas från och med läsåret 1915—1916:

Till lantmannaskola — — — — sålunda;
Då elevantalet — — — — statsunderstöd med;
ej mindre — — — — erforderlig;
dock att — — — — minst till 10;
med rätt — — — — uppfyllda;
allt under villkor i övrigt:
att inom orten — — — — grundanslaget,
att vederbörande — — — — dylik skola,
att för varje — — — — motsvarande antal,
att skolan — — — — verksamhet.

Därest under visst läsår vid lantmannaskola hålles ytterligare en kurs, må, under förutsättning att i den första kursen minst 40 elever deltagit samt — — — — första kursen:

ej mindre grundanslag å 2,000 kronor än även tilläggsanslag å — — — — erforderlig;
dock med rätt — — — — äro uppfyllda;
allt under samma — — — — senare kursen.»

Herr H o l m q u i s t: I föreliggande punkt har jag låtit anteckna min reservation och jag ber att med några ord få närmare utveckla och förklara densamma.

Denna reservation avser egentligen två detaljer, genom vilka den skiljer sig från Kungl. Maj:ts av utskottet biträdda framställning. Den ena avser *grundanslaget* till lantmannaskolornas andra kurs, vilket skulle utgå med 2,000 kronor, icke med 1,000 kronor, såsom av utskottet föreslås. Den andra detaljen avser att såsom villkor för statsanslag för den andra kursens anordnande vid lantmannaskolorna skulle, i stället för ett elevantal vid första kursen av minst 50 elever, såsom Kungl. Maj:ts av utskottet biträdda förslag ifrågasätter, bestämmas ett elevantal av minst 40 elever. Jag ber att, — för att något litet klargöra den ekonomiska synpunkten på förhållandena —, få återgå till kostnadsfrågan för de vid lantmannaskolorna anordnade första och andra kurserna.

Ang. grunder
för stats-
understöd till
lantmannas-
skolor.
(Forts.)

1907 års kommitté beräknade kostnaden för första kursen vid lantmannaskolorna till 8,750 kronor, och lantbruksstyrelsen beräknade kostnaden för andra kursen vid en dylik skola till 4,150 kronor. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har för sin del enligt statsrådsprotokollet funnit även den av lantbruksstyrelsen beräknade kostnaden, 4,150 kronor, något för högt beräknad och anser det belopp, 1,500 kronor, som ifrågasatts såsom avlöning för föreståndaren vid andra kursen, skäligen kunna nedsättas med 500 kronor och följaktligen kurskostnaden kunna bestämmas till ett belopp av omkring 3,600 kronor. För min del kan jag icke vara med om departementschefens sålunda uttalade uppfattning. Det synes mig, och jag har däri styrkts av uttalanden av flera på området erfarne män, att en avlöning av 1,500 kronor utöver fri bostad till en person på föreståndareplatsen för en andra lantmannaskolkurs, vilken föreståndare lyckats uppbringa elevantalet vid skolan så avsevärt, att en andra kurs ansetts behöfelig — det är nämligen oftast samme man, som förestår båda kurserna — bör kunna anses mycket naturlig. Han skulle därigenom nå upp till en inkomst av 4,500 kronor, utöver fri bostad, vilken avlöning föreslagits av lantbruksstyrelsen, och detta för ett så krävande uppdrag som icke skulle understiga 40 veckor om året. Mot denna bakgrund, vill jag säga, synes det mig, att ett grundanslag av 2,000 kronor för andra kursen vid lantmannaskolorna skulle vara ganska skäligt. Det bör icke bortses därifrån, att orten oftast icke har alltför stora tillgångar på medel, och om orten redan bidragit till kostnaden för en första kurs, är dess tillgångar redan ganska reducerade och följaktligen kan orten icke i väsentlig grad utan alldeles särskild uppoffring stödja en andra kurs. Vill man verkligen söka bringa detta andrakurssystem framåt, och det finnes all anledning att så göra, synes det mig ganska hårt att nedsätta grundanslaget för andra kursen från 2,000 kronor till 1,000 kronor, såsom utskottet ifrågasätter. Jag tar mig även friheten påpeka, att för inrättandet vid lantmannaskolorna av en dylik kurs fordras uttrycklig förklaring från vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott, att kursen är behöfelig, och att man i ett sådant uttalande har en viss garanti för, att en andra kurs icke onödigtvis inrättas. Slutligen kan man icke bortse därifrån, att under ganska avsevärd tid det komme att bliva ytterst få, som begagnade sig av den andra kursen. Därtill kommer att ur rent ekonomisk synpunkt grundanslagets bestämmande till 2,000 kronor icke kan i avsevärd mån inverka på statens ekonomiska förhållanden.

Vad beträffar den andra punkten, i vilken min reservation skiljer sig från utskottets förslag, eller att såsom villkor för anslag till andra kursen elevantalet vid första kursen skulle bestämmas till minst 40, delar jag i detta fall lantbruksstyrelsens åsikt. Det bör i varje fall kunna sägas, att om 40 elever deltagit i första kursen, har denna verkat såsom den bör verka, det har varit ett elevaltal så pass stort, att ingen kan framträda och säga, att icke där staten fått ersättning för vad staten givit. Att höja elevantalet till 50 såsom

villkor för understöds erhållande till en andra kurs synes mig ganska hårt, och jag kan icke tro annat, än att motionärerna ha rätt, då de betona, att ett sådant villkor komme att i väsentlig mån hämma dessa andra kursers inrättande.

Då i alla händelser det anslag, som här är ifråga, till sin storlek är så pass obetydligt, att det icke i någon mån inverkar på statens ekonomi, även under sparsamhetens tecken, tillåter jag mig att yrka bifall till den av mig vid denna punkt fogade reservationen.

*Ang. grunder
för stats-
understöd till
lantmannaskolor.
(Forts.)*

Herr Ericsson, Aaby: Den ärade representanten på Dalabanken och reservanten har lyckats förena med sig endast en ytterligare reservant, och för honom gäller den förmildrande omständigheten, att han också är motionär i frågan. Således står utskottet med utantag av dessa två enigt om Kungl. Maj:ts förslag, och jag tillåter mig därför och för att icke trötta sammaren med en längre utredning i frågan endast säga, att det var med rätt stor tvekan som flera inom utskottet gingo med på Kungl. Maj:ts förslag, emedan redan detta till viss grad förtrycker principen för dessa lantmannaskolor. De äro avsedda för praktiskt arbetande jordbrukare, som under vintermånaderna skulle få en del teoretiska kunskaper. Men givet är att, om en kurs förlägges till sammaren, då dessa böra vara hemma och arbeta, var och en vid sitt jordbruk, förtryckes tanken med lantmannaskolorna. Enär det emellertid visat sig, att vid en av dessa skolor framkommit behov av en andra kurs under sommaren, och begäran om understöd från staten för inrättandet av dylik kurs ingått, har Kungl. Maj:t villfarit denna begäran och föreslår här vissa villkor för att även sådana sommarkurser må kunna ordnas, när behov därav skulle visa sig. Men Kungl. Maj:t ställer det så, att det icke skall bliva synnerligen lockande att ordna en sådan andra kurs. Detta vilja däremot reservanterna göra, men denna lockelse har utskottet icke velat vara med om, och på denna grund yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Greve Hamilton, Alexander: Efter herr Holmquists uttalande har jag icke mycket att tillägga, men ber att med några ord få framhålla motionens synpunkter. Utskottet vill i bestämmelser om elevantalet söka en garanti mot inrättande av en andra kurs vid lantmannaskolorna där det ej skulle vara av behovet påkallat. Mot min åsikt böra andra garantier sökas huvudsakligen i fråga om att taga hänsyn till undervisningens krav och då har antalet 40 företräde. Om grundanslaget sättes så lågt, som utskottet har föreslagit, blir följden den, att föreståndaren för andra årskursen får åtnöja sig med en lön, som motsvarar $\frac{1}{3}$ av den han har för den första kursen, ehuru arbetet är detsamma. En föreståndare, som har så stora förutsättningar, att han kan åstadkomma en andra kurs, har även förut-

Ang. grunder
för stats-
understöd till
lantmannas-
skolor.
(Forts.)

sättning att kunna skaffa sig större förtjänst på annat håll än vad genom avlöningen för andra kursen nu bjudes honom.

Herr Aaby Ericsson sade, att lantmannaskolans uppgift genom inrättandet av en andra kurs skulle förryckas, då denna komme att förläggas till sommarmånaderna. Detta bestrider jag. Om det finnes elever, som icke hava arbete i hemmen, så kunna de ju utan fara för förryckande av lantmannaskolornas uppgift deltaga i sommarkursen.

Jag ber således att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr vice talman! Förutom det, som berördes i den nyss hållna debatten, har av motionärerna även framförts ett förslag till ändring i den kungl. propositionen, ett förslag, som av utskottet accepterats och som jag förmodar att kammaren också kommer att godkänna. Men jag anser min skyldighet också vara att meddela, varför jag funnit mig böra föreslå Kungl. Maj:t den ändring, i bestämmelserna för lantmannaskolorna, som jag nu vill tala om.

Till lantmannaskolorna utgå statsanslag av två särskilda slag, grundanslag och därefter ett tilläggsanslag, detta sistnämnda anslag i viss mån beroende av relevantet. Tilläggsanslaget skall emellertid motsvaras av ett ortsbidrag, vilket dels har till ändamål att stödja skolan, men dels också att sammanbinda ortsintresset vid den statsunderstödda skolan. Vid det anslag, som staten lämnar, är bundet det villkoret, att för varje fullt tusental kronor av anslaget skolan skall hava två frielever eller dubbla antalet halvfria elever, och till dessa elever utdelar staten stipendier. Staten utdelar emellertid stipendier även till elever, som icke äro frielever. Det har blivit vana eller regel, att skolchefen, innan han till dessa betalande elever utdelar stipendiemedlen, avdrager belopp lika med terminsavgiften. Dessa avgifter inräknas sedan i statsbidraget. D. v. s. statsstipendiemedel användas i vissa fall till betalning av terminsavgifter, dessa terminsavgifter ingå i ortsbidraget och kommer därigenom att bidraga till rätt till högre statsanslag för skolan. Således anser jag har föreligga en principiell oriktighet, då man använder statsmedel för att skaffa sig ytterligare statsmedel. Jag gjorde därför hemställan, och Kungl. Maj:t föreslår i propositionen, att för elever, som hava statsstipendier, ifrågavarande terminsavgifter icke få medräknas i ortsbidraget. Emellertid hava motionärer i denna kammare, greve Hamilton m. fl., i den avgivna motionen visat, att det är en stor orättvisa, som därigenom skulle beredas skolorna, och de hava genom två exempel framhållit, hur det skulle kunna bliva. Vad dessa exempel angår, måste jag säga, att de icke äro riktigt rätt framställda, ty jag anser, att vid skolan A, som först beskrives, man måste beräkna tolv frielever, icke sex, och vidare vill jag säga, att jag anser det relevant, som anföres i exemplet B, för högt. Det kan naturligtvis konstrueras upp dylika exempel, men deras förekomst i verkligheten är nog högst sällsynt. Jag har låtit genomgå och undersöka, huru det ställer sig nu med de 40 statsunderstödda

lantmannaskolorna för innevarande år. Av dessa 40 skolor är det endast två, som på något sätt skulle röna inverkan av de av Kungl. Maj:t föreslagna beräkningsgrunderna. I ena fallet skulle det göra 40 och i andra fallet 60 kronor. Jag har således härmed velat säga, att jag icke anser, att denna förändring skulle innebära verkligt men för ifrågavarande skolor, och jag anser principiellt riktigt och lämpligt att riksdagen godkände en sådan justering av stadgarna för dessa skolor.

*Ang. grunder
för stats-
understöd till
lantman-
skolor.
(Forts.)*

Utskottet har dessutom påpekat, att samma förändring borde göras i avseende å folkhögskolorna, som nu föreslås för lantmannaskolorna. Jag erkänner att här kan vara en jämförelsepunkt. Men jämförelsen är dock icke korrekt, därför att ifråga om lantmannaskolorna är genom av Konung och riksdag fastställt stadgande bestämt, att för varje anslag på 1,000 kronor skall skolan hålla två frielever. Ett sådant villkor är icke fäst vid de anslag, som utgå till folkhögskolorna.

Jag vill nämna, att sedan andra kammaren utan ändring i denna punkt bifallit utskottets hemställan, anser jag mig icke böra göra yrkande på bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna obetydliga stadgeändringsfråga, men jag har velat angiva min ställning och framhålla min synpunkt på denna fråga.

Herr Ericsson, Aaby: Då utskottet i detta fall icke kunnat följa Kungl. Maj:ts proposition, anser jag mig skyldig att med några få ord angiva skälen därtill.

Jag medgiver fullständigt, att rent teoretiskt sett Kungl. Maj:t har rätt i den uppfattning, som framburits i den kungl. propositionen. Men i praktiken ställer sig saken ovillkorligen så, att de lantmannaskolor, som röra sig med elever, vilka äro i mycket små ekonomiska omständigheter, genom Kungl. Maj:ts förslag skulle få sin ekonomi försämrad, om icke i ortsbidragen dessa statsmedel finge medräknas. Till sist ber jag att, i motsats till vad herr statsrådet nyss yttrade, få säga, att jag tror, att det dock finnes en viss likställighet mellan lantmannaskolorna och folkhögskolorna. Det skulle verka i hög grad egendomligt, om *en* uppfattning i denna fråga skulle göra sig gällande med hänsyn till lantmannaskolorna och *en annan* med hänsyn till folkhögskolorna på samma ort.

På dessa grunder har utskottet följt motionärerna i denna punkt. De skäl, som härvid lett utskottet, har jag velat i korthet framföra samt ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr vice talmannen, att beträffande föreliggande punkt förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; och 2:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i herrar Holmqvists och Ekerots vid punkten avgivna reservation.

Ang. grunder
för stats-
understöd till
lantmanna-
skolor.

(Forts.)

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.

Punkten 39.

Under punkten 39 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att medgiva, att vad vid utgången av år 1915 kvarstode oanvänt å anslaget till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket finge av Kungl. Maj:t under år 1916 disponeras för enahanda ändamål, ävensom förklara, att, vid sådan disposition av 1915 års anslag jämväl under år 1916, hinder ej mötte vare sig för att det belopp av anslaget, 50,000 kronor, som skolat i första hand utgå till premiering av mindre odlingsföretag, helt eller delvis användes till andra med anslaget avsedda ändamål, eller för att till understödande av sådan undervisning, som avsåge att främja det mindre jordbruket, men icke på annat sätt kunde komma i åtnjutande av statsunderstöd, av anslaget utginge sammanlagt högre belopp än 20,000 kronor.

Utskottet hade i sammanhang med förevarande framställning till behandling förehått en inom andra kammaren av herr *Ekerot* väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 33, däri hemställts, att riksdagen ville dels medgiva, att vad vid utgången av år 1915 kvarstode oanvänt av anslaget till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket finge av Kungl. Maj:t under år 1916 disponeras för enahanda ändamål, dels ock å extra stat för år 1916 för samma ändamål anvisa ett anslag av 120,000 kronor.

I föreliggande punkt hade utskottet på anförda grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågasvarande framställning och herr *Ekerots* förevarande motion,

a) medgiva, att vad vid utgången av år 1915 kvarstode oanvänt av anslaget till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket finge av Kungl. Maj:t under år 1916 disponeras för enahanda ändamål; samt

b) å extra stat för år 1916 för samma ändamål anvisa ett anslag av 120,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Odelberg* och *Ericsson*, vilka likväl ej däri framlagt sin åsikt.

*Om åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)*

Herr statsrådet friherre Beck-Friis: Vid årets remissdebatt i andra kammaren yttrade jag, att det varit för mig mycket smärtsamt att vara ställd inför det tvånget att söka nedbringa huvudtitelns utgifter. Jag har emellertid sett mig nödsakad att komma fram med besparingar där besparingar varit möjliga att göra, och jag har då funnit att, om man skulle kunna göra sådana utan att egentligen skada, skulle det vara just på det anslag, varom nu är fråga. Detta utgår nämligen till premiering av mindre jordbruk, premielån till understödjande av förbättringsarbeten vid mindre jordbruk, premiering av nyodlingar, studieresor för män och kvinnor vid det mindre jordbruket, anordnande av undervisningskurser för i det mindre jordbruket deltagande män och kvinnor, understöd åt vissa medlemmar i kontrollföreningar, bildningsanslag till nya kontrollföreningar samt understöd av undervisningsanstalter, som icke på grund av gällande bestämmelser kunna erhålla statsunderstöd i annan form.

Vid prövning härav ansåg jag, att vad som rör anordnande av undervisningskurser för i det mindre jordbruket deltagande män och kvinnor kunde icke indragning göras. Beträffande understöd åt vissa medlemmar i kontrollföreningar kunde icke indragning ske, och lika litet kunde sådana förekomma i fråga om bildningsanslag till nya kontrollföreningar samt understöd av undervisningsanstalter, som icke på grund av gällande bestämmelser kunna erhålla statsunderstöd i annan form. Däremot ansåg jag, att premiering av mindre jordbruk, premielån till understödjande av förbättringsarbeten vid mindre jordbruk, premieringar av nyodlingar och studieresor för män och kvinnor vid det mindre jordbruket, vore anslag, som man skulle kunna tänka på att draga in. Givet är, att allt som rör premiering och resor är ju till nytta, det vidgar synen och uppmuntrar till flit och arbete. Men här om någonstädes gäller, då man ser det stora antalet ansökningar, som komma in från dem, vilka vilja deltaga i dessa resor, och det stora antalet ansökningar till tävlan om dessa premier, att många äro kallade men få bliva utvalda. Således torde näppe- ligen någon kunna träda fram och säga, att han beräknat att få den eller den penningssumman, utan kommer någon sådan honom till godo efter tävlan med så många, blir det för honom till ett stöd och en uppmuntran. Att jag emellertid ansåg det vara svårt att föreslå Kungl. Maj:t att vidtaga dessa indragningar, det kan jag försäkra, men jag ansåg mig icke åstadkomma någon direkt skada genom att jag gjorde det.

Jag yttrade vid remissdebatten i andra kammaren, att vore det så, att under riksdagens lopp, när denna huvudtitel en gång komme till behandling, den ekonomiska situationen ändrat sig på ett sådant sätt, att riksdagen ansåge sig ha råd att åter lämna dessa anslag till huvudtiteln, vilka jag ansett mig tvungen föreslå till indragning, skulle ingen bliva gladare än jag att få taga emot dessa penningar.

Nu har jordbruksutskottet föreslagit att detta anslag skulle ökas

*Om åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.*

(Forts.)

och jag är mycket tacksam därför, men jag anser mig dock skyldig meddela, att efter förfrågan i dag hos finansministern har jag av honom fått det svaret, att såvitt han kunde finna har ingenting inträffat, som ställt vårt ekonomiska läge mera fördelaktigt nu, än när Kungl. Maj:ts proposition härom uppgjordes. Jag har ansett det vara min plikt att meddela detta.

Herr Ericsson, Aaby: Som herrarna torde finna, har jag jämte herr Odelberg reserverat mig i denna punkt och vi hava ställt oss på Kungl. Maj:ts sida. Herr statsrådet har utvecklat de sakliga skälen till denna inskränkning på 120,000 kronor, som i den kungl. propositionen föreslås, och sålunda torde jag icke behöva därvid nu uppehålla mig, utan ställer mig helt och hållet på den statsfinansiella ståndpunkten och anser därför klokheten bjuda att vi icke gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Då jag emellertid sport att det måhända inom medkammaren kommer att framställas yrkande om återremiss av denna punkt till utskottet, på det att frågan måtte få ligga kvar där, tills längre fram då man får en klarare överblick av budgetens ställning, skall jag be att få framställa detta yrkande om frågans återremitterande till utskottet.

Herr Petersson, Alfred: Det är ju ingen som icke inser att det nuvarande läget, framkallat av världskriget, är sådant, att det påbjuder besparingar och inskränkningar här och var, där sådana kunna göras, och det är väl heller ingen som icke gärna medgiver, åtminstone hör jag till dem, att sparsamhet i allmänhet är en synnerligen god dygd, helst om den utövas med nödig urskillning och omdöme ty eljest kan även en för långt driven sparsamhet åstadkomma raka motsatsen till vad man åsyftat, nämligen en förbättring i den enskildes ekonomi eller uti statens finanser. Det är sålunda icke på minsta vis något klander mot att man sökt göra besparingar både här och där på de olika huvudtitlarna som ligger i detta utskottets yrkande om ett fortsatt om än minskat anslag för främjande av det mindre jordbruket. Jag ber nämligen att få fästa uppmärksamheten på att det anslag, som förut varit upptaget i huvudtiteln för detta ändamål, eller 270,000 kronor, skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag alldeles indragas för 1916. Nej, det är icke det utan det är snarare kanske den uppfattningen att man just genom att anbringa sparsamhetssynpunkten så pass hårt som här gjorts på en punkt såsom denna gått litet väl långt, i all synnerhet om man jämför det intresse, varom här är fråga, med många andra anslagspunkter, vilka fått gå mera obeskurna igenom. Man måste ju i allt fall ställa sig en smula betänksam, när man såsom jordbrukare och såsom varmt intresserad för jordbrukets vara och dess framåtgående här i landet ser, att jordbrukshuvudtiteln är beskuren hårdare än någon annan huvudtitel, ja, om jag ej missminner mig är det 1,330,000

kronor eller så omkring, varmed anslagen under denna huvudtitel nedbringats mot föregående år. Ingen huvudtitel har fått röna ett så hårt öde som denna, och detta har skett samtidigt med att knappast någon väl lär finnas, som icke nu fattar betydelsen av att enkannerligen inom vårt land beredas ökade möjligheter att producera livsmedel. Betydelsen härav har trätt så klart i dagen och ligger väl så uppenbar för allas ögon, att jag tror att näppeligen någon vid det här laget skulle kunna instämma uti vad en person — förresten en politiker, som ej numera tillhör riksdagen — yttrade till mig för några år sedan: Man bör icke i det här landet offra något, i all synnerhet bör icke staten offra några penningar på att uppmuntra och befrämja jordbrukets utveckling såsom sådant, nej vi böra inrikta oss på att sköta våra skogar, utveckla vår industri och åstadkomma kommunikationer. Vårt lands naturförhållanden, klimat och dylikt ägna sig bättre för sådan verksamhet, men inbjuda i mindre mån till utövande av jordbruk i egentlig mening eller att odla säd och livsmedel — det må de göra, som leva under gynnsammare förhållanden med hänsyn till klimat och jordmån än vad vi göra. Jag säger, att jag tror att i denna stund torde väl ingen våga eller vilja fälla ett dylikt yttrande eller giva ett sådant råd. Det är med tanken därpå som jag för min del anser, att det finnes mycket goda skäl även under nu rådande konjunkturer att se till, att icke detta anslag blir så hårt beskuret eller rent av, såsom här föreslås, bliver från huvudtiteln uteslutet. Jag har därför för min del omfattat utskottets majoritets mening, att man borde tillstyrka ett anslag för 1916 av 120,000 kronor, så att de åtgärder, som förut varit vidtagna, skulle åter komma in i de normala gångorna snarast möjligt och redan 1916, och jag har fortfarande den uppfattningen att sparsamhet på denna punkt är nog en mindre klok sparsamhet. Jag tänker här på utsäde och skörd. Vill man vänta skörd är första villkoret att man icke underlåter att så. Det vore i synnerhet i dessa tider en sparsamhet för ögonblicket. Men om man nu drager in på utsädet, huru går det väl då till slut med skörden? Nu vill jag icke draga konsekvenserna allt för hårt på detta område, men jag vill påstå att vad staten gjort i detta avseende har verkat såsom ett utsäde, vilket börjat bära frukt och skörd, och jag tror icke det vore lyckligt, om man skulle länge fortsätta på denna indragningarnas väg i avseende å en punkt sådan som denna.

Jag vill be att få sluta med att citera ett par ord, som chefen för ecklesiastikdepartementet anförde under en annan punkt inom en annan huvudtitel, då han motiverade ett anslag för 1916 av 37,000 kronor till idrottens befrämjande. Jag vill härmed icke uttala något ogillande av att staten understödjer jämväl en sådan sak som idrotten, långt därifrån, men ecklesiastikministern yttrade, att utan fara för bestående skada torde man icke böra fortsättningsvis hålla idrottsanslaget avsevärt nere.

*Om åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.*

(Forts.)

*Om åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)*

Statsrådet ville med detta motivera att han begärt anslaget för 1916 så stort, att det tilldelade beloppet för detta ändamål kunde bli något drygare än det blev för 1915 och skulle kunna utdelas för 1916 med 75 % av det belopp, varmed det utgått ett par år förut. Jag tror att de orden jag nyss citerat tillfullo har sin tillämpning på nu ifrågavarande anslagsfråga. Utan fara för skada kan icke detta anslag i fortsättning hållas nere eller strykas.

Jag ber att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Herr S w a r t z: Ja, det är ju en sanning, som står så klar för alla, att det verkar nästan banalt att upprepa den, att statsregleringsarbetet i år varit utmärkt av särskilt stora svårigheter. Det har gällt att på det allra skarpaste beskära utgifterna för riksstaten under 1916, och det har därvidlag gällt att söka mot varandra avväga de olika anslagskraven och tillse, på vilka håll man med minsta olägenhet skulle kunna verkställa oundgängligen nödiga besparingar. Alldeles tydligt är, att därvidlag både den ene och den andre måste finna att sparsamheten träffat just där den icke borde träffa, och naturligt är att ju mera intresserad man är för det ändamål som här kommit att tillgodoses med ett mindre anslag, dess mera orättvist finner man det vara, att det just på den punkten gjorts en inskränkning. Jag tror att det är synnerligen svårt för riksdagen att härvidlag träffa det riktiga avgörandet, den saken måste överlämnas åt Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har otvivelaktigt avvägt det ena mot det andra så långt som sig göra låtit, oss höves sedan att tillse huruvida vi kunna i det slutresultat, vartill Kungl. Maj:t på det sättet kommit, göra några ändringar vid uppgörandet av den slutliga statsregleringen.

Då är det, såvitt jag kan se, icke mer än två moment, som skulle kunna utöva någon inverkan i detta avseende, det ena är om det statsfinansiella tillståndet i väsentlig mån ändrats eller åtminstone utsikterna väsentligen ljusnat mot vad de voro, då Kungl. Maj:t uppgjorde staten, och det andra, huruvida här föreliggande synnerligen trängande skäl, som motivera att man måste sätta sig över de statsfinansiella betänkligheterna för att tillgodose oavvisliga behov.

Med avseende å det förra av dessa moment måste jag instämma med vad som nyss från statsrådsbänken framhållits vara finansministerns uppfattning, nämligen att det icke finnes någon anledning att säga, att det statsfinansiella läget ändrats i någon mån mot vad det var då den kungl. propositionen uppgjordes. Ja, jag skulle vilja säga att långt ifrån att utsikterna ljusnat hava de snarare förmörkats. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att den kungl. propositionen särskilt i avseende å inkomstberäkningen är baserad på från statskontoret uttalade förhoppningar att i mitten av 1915 normala förhållanden borde hava inträtt. Ja, det är en förhoppning som vi nog alla litet var hysa, men nog tror jag att det är svårare att i slutet av februari föreställa sig, att dessa förhoppningar skola

förverkligas än det var i slutet av december, då statsverkspropositionen uppgjordes. Jag kan för min del icke se annat än att svårigheterna äro minst lika stora att få budgeten att gå ihop nu, som de tedde sig när den framlades från Kungl. Maj:t. Under sådana omständigheter kan åtminstone icke den förändrade statsfinansiella situationen åberopas såsom skäl att nu genomföra några ändringar i Kungl. Maj:ts förslag.

*Om åtgärden
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)*

Återstår då det andra momentet: föreligga så synnerligen trängande skäl för det anslagsbehov, varom här är fråga? Ja, därom kan man naturligtvis hysa olika uppfattningar, men det är väl litet svårt åtminstone för oss, som icke själva stå mitt uppe uti dessa förhållanden, att gent emot det bestämda uttalande från den främste målsmannen för vårt jordbruk, som återfinnes i statsrådsprotokollet, därom att de nu uppräknade ändamålen ansetts vara de, vilka med minsta olägenhet kunde under ett eller annat år lämnas åsido, det är väl svårt, säger jag, för oss att då kunna påstå, att här äro synnerligen trängande skäl för att taga ett avsteg från den av Kungl. Maj:t framlagda budgeten.

Jag kan således för min del icke finna annat än att situationen nu är ändå klarare än vad den var då förslaget framlades, och det finnes sålunda efter mitt sätt att se ännu mindre fog och ännu mindre försvar för att gå ifrån Kungl. Maj:ts förslag, än det kunde finnas för Kungl. Maj:t att framlägga ett annat förslag än han gjort.

Nu är det ju klart, att man kan tänka sig att förhållandena kunna bliva sådana under fortgången av riksstatens behandling, att besparingar kunna komma att göras på ett håll, som skulle kunna disponeras på ett annat håll, men ännu äro inga sådana besparingar vidtagna på riksstaten, om de ock kunna komma. Jag anser därför att det är riktigast och försiktigast under nuvarande förhållanden att gå med på den återremiss, som här yrkats av vice ordföranden i utskottet. Men för min del vill jag säga ifrån på förhand, att jag icke vill däri inlägga en förklaring, att om besparingar skulle kunna uppstå på andra huvudtitlar, jag därför utan vidare skulle vilja vara med om att använda sådana till att öka just detta anslag; ty här gäller att avväga icke endast de behov, som redan äro kända och framlagda, utan det kan mycket väl från Kungl. Maj:ts sida framkomma förslag angående hittills icke fullt kända anslag. Jag tror, att den som närmare studerat statsverkspropositionen skall finna, att det förekommer åtminstone på ett par punkter ganska bestämda antydningar att sådana vore att förvänta från Kungl. Maj:ts sida, och under sådana förhållanden vill jag säga, att de besparingar, som komma att göras på andra huvudtitlar, dem må man icke utan vidare på förhand disponera över för nu föreliggande ändamål, då det ju möjligen kan visa sig nödvändigare eller fördelaktigare att disponera dem på annat sätt. Emellertid ber jag att som frågan nu ligger få instämma uti yrkandet om punktens återremitterande.

Herr Odelberg: Den näst föregående talaren erkände viligt, att här behöver göras åtskilliga besparingar för att budgeten

*Om åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)*

skall gå ihop, och vi ha nu hört såväl av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet som av en f. d. finansminister, att klokheten här bjuder, att man åtminstone icke besluter några utgifter, som gå utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Som sagt, även den näst föregående talaren erkände, att det behöves göras besparingar, men på detta nu ifrågavarande anslag ville han icke vara med om att göra några sådana. Det förefaller, som om han på denna fråga lade snarare politiska än fullt reala synpunkter. Kungl. Maj:ts förslag går därpå ut, att det för 1915 anslagna beloppet 270,000 kr. till höjande av det mindre jordbruket, skall fördelas på 1915 och 1916 och således ej något nytt anslag för 1916 beviljas. Besparingen skulle på så sätt åstadkommas, att ej något statsanslag under de båda nämnda åren skulle lämnas för premiering av mindre jordbruk samt odlingsföretag ej heller till studieresor, varemot anslag fortfarande skulle utgå till undervisningskurser m. m. En under nuvarande förhållanden, enligt min mening, klok åtgärd.

Vad premieringen beträffar, veta herrarna kanske, att statsanslag utgår blott till själva premierna; resorna skola betalas av hushållningssällskapen. Det finnes då ingenting, som hindrar hushållningssällskapen att, oberoende av statsanslaget, fortfarande företaga premieringar under dessa år. Ty huvudsaken med premieringen är väl icke, att utdela 25 eller 50 kronor till en eller annan mindre jordbrukare, utan huvudsaken ligger i den undervisning premieringsnämnden vid besök i de olika jordbruken lämnar dem, som anmält sig till deltagande i tävlan. Således kunna dessa bedömningsresor fortgå för de medel, hushållningssällskapen för ändamålet ha anslagna, och det är verkligen också flera hushållningssällskap, som oberoende av statsanslaget fortsätta därmed.

Något anslag till studieresor tror jag icke, att hushållningssällskapen komma att lämna under 1915 och 1916 då statsanslaget därför indragits, men olägenheten därav är ju ej så stor.

Vad sedan beträffar premiering av mindre odlingsföretag, har anslaget därtill tillkommit på initiativ icke av Kungl. Maj:t utan av en enskild motionär i andra kammaren. Då detta anslag emot första kammaren beslöts, uttalades mycket starka betänkligheter mot detsamma beviljande. Anslaget fördelas efter ansökan på de olika hushållningssällskapen, utan att något motsvarande anslag från deras sida beviljas, och enligt vad ganska ofta försports, lämnar premieringen av dessa odlingsföretag på åtskilliga orter ganska mycket övrigt att önska.

Jag anser således, att de indragningar Kungl. Maj:t gjort, under nuvarande tider äro mycket välbetänkta, och jag skulle därför ha yrkat avslag på utskottets hemställan. Men då det nu har upplysts, att även i andra kammaren kommit fram ett förslag om återremiss, och då jag tar för givet, att andra kammaren kommer att fatta beslut i den riktningen — om den icke redan gjort det — tycker jag, att det är lämpligt, att även denna

kammare fattar ett sådant beslut, och jag förenar mig således med dem, som gjort yrkande om återremiss.

*Om åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)*

Herr Holmquist: Såsom ganska naturligt var, förklara- de herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i sitt nyss hållna anförande, att han med glädje sett, att utskottet här velat tillmötesgå det mindre jordbrukets krav. Det är ju ganska naturligt, att representanten för det svenska jordbruket vid Konungens rådsbord har den uppfattningen. Men på samma gång lade herr statsrådet tillika kammaren på hjärtat, huruledes man vid uppgörandet av statsverkspropositionen tagit hänsyn till bestående förhållanden och finansiella lägen. Jag vill då säga, att ingen, som läser detta utskottets utlåtande, skall kunna neka till att utskottet i allt övrigt, kan man säga, som rör denna huvudtitel, på det allra noggrannaste följt just den anvisning, som den kungl. propositionen i det fallet lämnat.

Det har nu sagts av herr Swartz, att man på denna fråga har att lägga två särskilda synpunkter, dels den *statsfinansiella synpunkten*, som även herr statsrådet betonade, dels ock en annan synpunkt, nämligen den speciella synpunkt, man har på *ett* anslag jämfört med ett *annat*. Det är just denna speciella syn på anslagen som gör, att jag, i motsats till den föregående ärade talaren, ansett det vara mer än önskligt, om detta anslag nu kunde beviljas. Man kan nämligen icke förneka, att ifall man nu undandraget dessa mindre jordbrukare de fördelar, som de haft, under icke mindre än två på varandra följande år, det ovillkorligen måste verka en ganska stark besvikelse.

Den siste ärade talaren har riktat uppmärksamheten särskilt på det anslag av 50,000 kronor, som på framställning av en motionär i andra kammaren för några år sedan av riksdagen anvisats. Jag har, alldeles i motsats till honom, den bestämda uppfattningen, att även detta anslag verkat synnerligen välgörande, åtminstone i de trakter, jag känner till. Jag kan angående de anslag, varom det nu är fråga, icke få ett bättre uttryck för deras välgörande verkningar än att upprepa vad en motionär här på denna punkt anför, då han säger, att han utan tvekan hävdar den ståndpunkten, att dessa anslag varit av *oerhörd betydelse för det mindre jordbruket*. Efter mitt begrepp, skulle det vara mycket sorgligt, om man, synnerligast *nu*, under två år toge bort dessa anslagsposter.

Då jag emellertid icke kan bortse från den storfinansiella uppfattning, som här kommit till synes, och då jag å min sida har den bestämda meningen, att efter en återremiss en förnyad tävlan i kamrarna mellan olika anslag bör föranleda till att det slut, varill utskottet kommit, blir bestående, vill jag icke motsätta mig en sådan återremiss. Detta sker således under den förhoppningen, att det skall bli en återuppståndelse av de anslag utskottet här föreslagit.

Om åtgärder
för höjande
av det mindre
jordbruket.
(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare därpå att punkten skulle visas åter till utskottet; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 40—56.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Byggande av
fiskehamnar.

Punkten 57.

På grund av Kungl. Maj:ts under punkten 57 av föreliggande huvudtitel i statsverkspropositionen gjorda framställning och under hänvisning till vad departementschefen till statsrådsprotokollet (sid. 122—130) i ämnet anført, hade utskottet, som ansett sig böra framhålla önskvärdheten av att de av riksdagen beslutade fiskehamnsanläggningarna bleve, sedan planen för arbetenas bedrivande slutligen fastställdes, så skyndsamt som möjligt fullbordade, hemställt, att riksdagen måtte, i likhet med vad för innevarande år skett, av det utav 1911 års riksdag beviljade anslaget å 2,788,000 kronor till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa utav fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar å extra stat för år 1916 anvisa ett belopp av 620,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, användas för ifrågasvarande ändamål under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som vore avsedd att bedrivas i hamnarna, borde avseändras för det gemensamma behovet.

Greve Wachtmeister, Axel: Jag medgiver gärna, att den betydliga avprutning, Kungl. Maj:t under denna punkt gjort i det anslag, som av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärts för fullbordande av de beslutade fiskehamnsanläggningarna, i år kan vara väl motiverad på grund av de exceptionella förhållanden, som råda, men jag ber i alla fall att, under särskilt framhållande av vad utskottet yttrat rörande önskvärdheten av att anläggningarna bliva så skyndsamt som möjligt fullbordade, få uttala den livliga förhoppningen, att till nästa år och för framtiden av Kungl. Maj:t måtte göras allt, som göras kan, för att bereda medel för arbetenas bidrivande med största möjliga skyndsamhet.

Den vackra tanke, som låg till grund för 1911 års beslut, skulle alldeles förfuskas, därest den, i förhållande till den ursprungliga utredningen tyvärr högst betydligt ökade kostnaden skulle verka därhän, att våra fiskare vid en stor del av vårt lands kuster fortfarande endast i en avlägsen framtid skulle se hägra möjligheten att få bättre hamnskydd och i och med det samma möjligheten att utbyta sina gammalmodiga båtar och

redskap mot moderna och mera vinstgivande sådana. Mänskligt att döma, torde det ju under flera år framåt bliva svårt, att av statsverkets inkomster bereda medel till högre anslag för detta ändamål. Lånevägen vill ju riksdagen av princip icke använda, annat än då det är fråga om rent produktiva ändamål, och det kan man ju icke säga att det här är fråga om, men jag ber i alla fall att få framkasta tanken på ett slags mellanting, på ett statslån med kort avbetalningstid. Till formen låte saken nog ordna sig på något sätt genom riksgäldskontoret. Till sina verkningar skulle det taga sig ut ungefär så, att om statsverkets finanser icke tillåte större årsanslag än det nu föreslagna eller 620,000 kronor, och om behovet, för att arbetet skulle kunna gå i något så när rask takt, skulle vara 1,000,000 eller 1,200,000 skulle skillnaden upplånas genom riksgäldskontoret, och så skulle det fortgå tills de 24 av riksdagen beslutade hamnbyggnaderna vore färdiga. Därefter skulle ett efter statens finansiella ställning lämpat årsanslag utgå till riksgäldskontoret, tills lånet vore till fullo inbetalt.

*Byggande av
fiskehamnar.
(Forts.)*

Detta är en ny form och riksdagen brukar icke älska nya former, men det är exceptionella förhållanden, som nu råda, och exceptionella förhållanden kräva exceptionella åtgärder, det ha vi i år mer än vanligt fått erfara. Emellertid synes mig huvudsaken vara, att arbetet påskyndas, medlen må tagas varifrån som helst. Jag har intet yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 58 och 59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 60 och 61.

Lades till handlingarna.

Punkterna 62—76.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 77 och 78.

Lades till handlingarna.

Punkterna 79—82.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 83.

Lades till handlingarna.

Punkterna 84—89.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 90.

Lades till handlingarna.

Punkterna 91—94.

Vad utskottet hemställt bifölls.

På framställning av herr vice talmannen avbrötes förhandlingarna kl. 2 e. m. och återupptogs desamma efter fem minuters förlopp.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets den 20 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 2, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning i vad angår jordbruksärendena, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Om utförande
av djupborr-
ningar i Skåne
och Halland.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 20 och 23 innevarande februari bordlagda utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om utförande av djupborrningar i Skåne och sydligaste delen av Halland.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet remitterade likalydande motioner, nämligen nr 9 i första kammaren av herr *Beckman* och nr 8 i andra kammaren av herr *Sommelius*, hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att djupborrningar skulle utföras i Skåne och sydligaste delen av Halland i huvudsaklig överensstämmelse med det i motionerna angivna sakkunniges utlåtande, och att för detta ändamål anslå ett belopp av 500,000 kronor, därav för år 1916 150.000 kronor, samt att åt Sveriges geologiska undersökning anförtro ledningen av djupborrningsarbetena med rätt för denna institution att vidtaga de förändringar i den år 1913 förordade planen för arbetets utförande, som av förhållandena kunde påkallas.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Beckman: Herr talman, mina herrar! Det kan ju synas förmätet av en enskild motionär att i dessa bistra ekonomiska tider framkomma med förslag, som på något sätt tynger budgeten.

Den fråga det här gäller är dock enligt mitt förmenande av så utomordentligt intresse och för hela vårt lands ekonomi av sådan betydelse, att jag vågat i denna kammare frambära densamma.

Frågan gäller ju, att staten skall genom djupborrningar i Skåne

och Halland undersöka, om ej möjligen stenkolslager på större djup finnas, ej sådan stenkol som redan finnes i Skåne, utan stenkol av äldre formation, liknande den engelska och således av betydligt bättre kvalitet. Utom stenkol finnes även förutsättning för att finna de för jordbruket så synnerligen värdefulla kalisalterna, som nu måste importeras från Tyskland, där de just genom djupborrningar funnit sina kalisaltlager.

*Om utförande
av djupborr-
ningar i Skåne
och Halland.
(Forts.)*

Av vilken oerhörd betydelse det är för ett land att inom egna gränser hava tillgång på dessa varor särskilt nu stenkol, ha väl de senaste månadernas händelser mer än tillräckligt konstaterat. Vilken fördel skulle ej vår järnvägsdrift och industri hava därav, och i vilken hög grad skulle ej vår krigsberedskap därigenom stärkas.

Nu är det sant, att man icke med visshet kan påräkna, att genom dessa djupborrningar i Skåne finna de sökta mineralierna, men det är därför det är så önskligt, att undersökningar göras, ty visste man på förhand med säkerhet, att det finnes värdefulla mineralier, så behövdes kanske ingen hjälp från staten.

Att nu ingå på de olika sakkunniges yttranden i denna fråga, vill och kan jag ej, men läser man noga deras utlåtanden, framgår tydligen, hur nödvändiga dessa djupborrningar äro, ty de erkänna, »att kännedomen om Skånes djupare berggrund är i hög grad bristfällig», samt att »endast genom djupborrningar fullt tillförlitliga resultat kunna vinnas» och de medgiva *»att möjligheten av oväntade och betydelsefulla fynd ej är alldeles utesluten»*. Borde inte sådana uttalanden stegra intresset för dessa djupborrningar just i vår tid? Skulle så olyckligt bli, att man vid dessa djupborrningar ej funne de eftersökta stenkolen och saltlagren, återstode dock den rent vetenskapliga vinsten, som av de sakkunniga anses väl värd de gjorda ekonomiska uppooffringarna.

Medan i vissa av våra södra grannländer såsom Tyskland och Belgien från det allmännas sida omfattande och dyrbara djupborrningar blivit utförda, varvid naturprodukter av oerhörda värden blivit funna, har mig veterligen svenska staten hittills ingenting åtgjort för att utforska de djupare delarna av Skånes rudimentära berggrund. Hur ställer sig nu jordbruksutskottet i år till denna fråga? Jo. det hänvisar först till respektive utskottsutlåtanden vid de två riksdagar, som denna fråga förut varit framme, således 1900 och 1913.

1900 års statsutskott hemställde och riksdagen beslöt en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte.

1913 års jordbruksutskott yrkade avslag och återopade 1900 års riksdagsskrivelse samt uttalade den förhoppningen, att Kungl. Maj:t ej skulle underlåta att framlägga det förslag för riksdagen, vartill fortsatta undersökningar kunde föranleda.

Efter återopande av dessa båda utskotts uttalanden säger sig utskottet ha sökt utröna, huruvida särskilda förhållanden inträffat, genom vilka denna otvivelaktigt mycket betydelsefulla fråga kommit i förändrat läge sedan den sista riksdag, då frågan varit före och finner då, att så synes ej vara förhållandet.

*Om utförande
av djupbovr-
ningar i Skåne
och Halland.*

(Forts.)

Men mina herrar, hur skall det vara möjligt att få frågan i annat läge, då ingenting göres för att få den framåt?

Nu vill utskottet låta denna fråga även i år stanna på samma punkt och hänvisar till nu rådande ekonomiska situation och svårigheterna vid uppgörandet av budgeten.

Men mina herrar, jag trodde, att vi voro eniga därom, att just dessa svåra tider kräva handling av såväl riksdag som regering för att befrämja handel, industri och näringar. Skulle vi då inte också kunna vara eniga om nödvändigheten av att vi taga vara på och tillgodogöra oss vårt lands naturrikedomar och att allt bör göras för att söka reda på nya sådana vare sig de finnas ovan jorden eller i dess innandöme.

Redan 1900 års riksdag insåg betydelsen härav och avlät sin skrivelse.

Hade sedan dess kraftiga åtgärder vidtagits av regering och riksdag, hade vi kanske nu haft både nya stenkolsgruvor och kalisaltgruvor i Skåne, och vilken oerhörd nationalvinst hade ej det varit för landet.

Slutligen uttalar utskottet liksom 1913 års jordbruksutskott den förvisningen, att frågan kommer att vara föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet.

Herr talman, jag måste ju vara tacksam för det stöd motionen genom detta uttalande fått av utskottet och att nu efter 15 år välviljan är lika stor som år 1900, men då jag tror, att frågan är av sådan betydelse, att den ej längre bör ligga stilla hos Kungl. Maj:t utan kraftigt bör föras framåt, vågar jag vädja till denna kammars framsynthet och yrkar därför bifall till motionen.

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman! Jag hoppas att den ärade motionären icke tager illa upp att jag icke ingår varken på den mera allvarliga delen av hans anförande eller den något mera ironiska, varmed han avslutade detsamma utan helt enkelt hänvisar kammaren till, att det här gäller ett anslag å 500,000 kr., varav 150,000 skulle utgå under år 1916.

På grund av skäl som flera gånger under detta år anförts nämligen med hänsyn till budgeten hemställer jag om bifall till utskottets förslag om avslag å motionen.

Friherre Hermelin: Herr vice talman, mina herrar! Innan föreliggande ärende denna gången avföres från kammarens bord ber jag att till detsamma få lägga några ord.

Läser man igenom motionen noga, finner man att motionären eller motionärerna — även andra kammaren har en motionär i detta ämne — icke avsett statens medverkan för igångsättande av något produktivt företag utan avse egentligen att undanröja den ovisshet, som nu är rådande ifråga om befintligheten av vissa fyndigheter, fyndigheter som, om de visa sig finnas och ekonomiskt kunde bearbetas, i väsentlig grad skulle minska landets

importbehov. Att närmare belysa vikten av denna fråga är i dessa dagar icke behöfvligt.

Utskottet nämner något i sin motivering, att man bör avvakta resultatet av de djupborrningar som företagits i Danmark. Efter vad jag sport om detta efter, sedan utskottet fattat sitt beslut, lära dessa djupborrningar stanna vid 800 meter. De skånska stenkolsfyndigheterna bearbetas endast till omkr. 200 meters djup samt motsvarande och andra fyndigheter i Tyskland intill ända 1,200 meters djup och än djupare. Alltså skulle man genom sådana borrningar till endast 800 meter, som danskarne tänkt sig, kanske icke i allo nå det djup, som skulle behövas. Emellertid skall jag för närvarande biträda utskottets förslag, men vill i likhet med utskottet uttrycka den förvissningen, att denna fråga alltjämt kommer att vara föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet samt därigenom få ett lyckligt slut.

*Om utförande
av djupborr-
ningar i Skåne
och Halland.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 20 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av kronodomäner.

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner.*

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 15, hade herr *Ekelund* hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i nu gällande bestämmelser angående försäljning av kronoegendomar, att även sådana egendomar, vilka lämnade i årligt arrende mera än 600 kronor, finge försälas och därav inflytande köpeskillingar användas till förvärvande åt staten av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Lindblad* och *Ekerot*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning i god tid om en planmässig försäljning, måhända i större omfattning än hittills skett, av sådana kronans jordbruksegendomar, vilka på grund av låg arrendeavkastning eller andra skäl icke lämpligen borde av staten behållas, för att därigenom såväl bereda ökade medel till inköp av för skogsbörd tjänlig eller skogbärande mark som ock befordrande av ett nationalekonomiskt riktigt

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner,*

(Forts.)

utnyttjande av de i statens jordbruksdomäner befintliga byggnads- och jordkapital, ävensom att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, till vilka en sådan utredning kunde giva anledning.

Herr G. Ekelund: Herr vice talman, mina herrar! Såsom herrarna funnit, har utskottet efter en längre motivering avstyrkt bifall till min motion. Vissa av utskottet anförda skäl kan jag icke biträda, men däremot anför utskottet i slutet av betänkandet ett skäl, för vilket jag måste böja mig.

Utskottet erinrar nämligen därom, att efter Kungl. Maj:ts den 15 sistlidne december meddelade bemyndigande chefen för jordbruksdepartementet tillkallat fem sakkunniga personer med uppdrag att inom departementet biträda vid utredning och avgivande av förslag beträffande de ändringar i gällande bestämmelser angående utarrendering av kronans jordbruksdomäner, som kunde finnas erforderliga eller lämpliga, särskilt i syfte att statens intresse i fråga om avkastningen från dessa domäner måtte bättre än hittills tillgodoses samt angående vad med denna fråga ägde sammanhang. Av det sålunda lämnade uppdragets art framgår, att detsamma främst är inriktat på ett förhållande, som berört av motionären i dennes motivering, uppenbarligen äger det närmaste sammanhang med frågan om önskvärldheten för staten att i större utsträckning än hittills övergå från jordbruksdrift till skogshushållning.

Jag kan icke tyda detta annorlunda än att utskottet anser, att i kommitténs uppdrag ingår jämväl frågan om utredning, huruvida och i vilken mån eller efter vilka grunder en utsträckt försäljning av kronoegendomar må äga rum, för att därigenom tillföra staten medel till att i vidgad utsträckning inköpa skogsbärande eller till skogsbörd tjänlig mark. Detta är just vad jag avser med min motion.

Då jag har anledning tro, att utskottets uppfattning rörande kommitterades uppdrag är riktig och att jag också tror — jag kan hysa en bestämd förvissning om — att jag i detta fall kan räkna på jordbruksministerns kraftiga stöd, har jag herr vice talman icke något yrkande att göra.

Herr Barthelson: Herr vice talman, mina herrar! Utskottet anför, att det huvudsakligen av det skälet avstyrkt den föreliggande motionen, att Kungl. Maj:t tillkallat sakkunniga för att uppgöra förslag rörande sättet för utarrendering av kronans jordbruksdomäner. För min del skulle jag kunna gå med på detta avslagsyrkande och det så mycket hellre som Kungl. Maj:t även på andra områden rörande dessa domäner tillkallat sakkunniga. Jag kan dock icke nu avsluta mig till utskottets hemställan därför, att jag icke på några villkor kan vara med om den motivering som i densamma anförts. Då denna fråga är av stor, såväl stats- som nationalekonomisk betydelse, och då man får antaga, att icke blott den förevarande motionen utan även den diskussion som här i kammaren förts rörande

denna fråga kommer att ha betydelse för de utlåtanden som alla dessa sakkunniga komma att till Kungl. Maj:t avgiva, har jag ansett mig skyldig att framföra de skäl, varför jag icke kan vara med om utskottets motivering ävensom de nya synpunkter som här kunna vara värda att beaktas.

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner.*

(Forts.)

Ser man på utskottets motivering genomgår detsamma som en röd tråd, att allting är bra som det är. Utskottet säger bl. a., att det nuvarande arrendesystemet och försäljningssättet verkar på ett socialekonomiskt tillfredsställande sätt. Utskottet säger vidare, att genom det sätt, varpå försäljningen nu sker, finnes det en jämn tillgång på lägenheter efter behovet. För min del kan jag icke på något sätt instämma häri. Ser man på de siffror som utskottet anför såsom bevis för dessa påståenden finner man, att under de sista fem åren försålts c:a 2,000 lägenheter, men av dessa hava endast $\frac{1}{6}$, säger $\frac{1}{6}$, bestått av så att säga bondehemman, som sålunda fått självständiga jordbrukare till ägare. Samtliga de övriga $\frac{5}{6}$ hava varit smärre lägenheter, tomtplatser och dylikt, som överlåtits, kan man säga, till arbetare. Det vare långt ifrån mig att vilja på något sätt tadla, att staten tillförsäkrar arbetare egna hem. Det är naturligtvis av största vikt att så sker, men jag vill kraftigt påpeka, att en sådan jordpolitik är väl ensidig. Den borde enligt mitt förmenande vara mycket mera vidsynt. Jag ber att få anförä, att enligt domänstyrelsens sista redogörelse för jordbruksdomäner antalet sådana för närvarande utgör c:a 2,000 med areal i åker, äng och odlingsbar mark av 114,531 hektar. Det är som sagt c:a 2,000 brukare som sitta på dessa hemman. Om man antager att de delades upp så, att var och en hade tio hektar, finge man ett antal av c:a 11,450 brukare. Jag menar, att staten från socialpolitisk synpunkt måste se till icke blott att den tillhandahåller jord i tillräcklig mängd åt arbetare i den mån sådant kan ske, utan också tänker på Sveriges jordbruk. Vid de försäljningar som hittills kommit till stånd, vågar jag påstå, att detta icke varit fallet, utan att de skett mera på måfå utan någon bestämd plan.

Vi veta att från detta land årligen utvandrar till Amerika en stor del av landets jordbrukande befolkning, unga jordbrukaresöner, och vi veta också, att orsaken därtill mången gång är den, att man här i landet icke kan köpa sådan jord, som lönar sig att bruka. Då jag inom våra skogsbygder sett, huru personer köpa stenbunden och svårbrukad mark, som de bebygga och odla och nedlägga mycket arbete på, har det på mig gjort ett synnerligen pinsamt intryck att tänka, att staten, som har i sin ägo tusentals hektar jord, som kunde odlas till åker och som nu är i arrendehänder och icke alltid skötes förstklassigt, icke vill uppdelas åt dessa kraftiga, energiska människor av denna sin jord så mycket, att de kunna få ett självständigt jordbruk, ett jordbruk av sådan storlek att det kan föda sin man. I avseende å kronans jordpolitik vill jag sålunda säga, att den är ensidig då den så gott som uteslutande tänker på anskaffandet av arbetarellägenheter. Jag anser, att kronan bör beakta båda dessa synpunkter, anskaffandet av egna hem åt arbetare och av mindre, självständiga

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner.*

(Forts.)

jordbruk, de kunna mycket väl följas åt sida vid sida. Arbetarne kunna få tillräckligt med jord för att bygga egna hem, men vi måste också se till, att den svenska bondeklassen icke går under utan bibehålles och stärkes.

Såsom jag redan nämnt framhåller utskottet, att det nuvarande systemet bidrager till att tillhandahålla en jämn tillgång på lägenheter. Men huru, mina herrar, kan detta vara möjligt, då vi veta, att dessa försäljningar från varje hemman ske en gång vid arrendereuppskattningen vart 20:de år. Man har sagt att man vid dessa vart 20:e år återkommande utbud av jord från ett kronohemman försökt sälja obebyggd jord, men att detta misslyckats. Ja, detta är icke underligt. Det skulle ju vara en tillfällighet om det vid detta vart 20:e år inträffande tillfälle skulle finnas någon spekulant, som ville bebygga och åtaga sig skötseln av den jord, staten tillfälligtvis vill avstå. Vill man en jämn fördelning av dessa jordbruk, måste man slå in på en annan bog än för närvarande. Och enda utvägen synes mig vara den, att, så snart en kronodomän blir ledig till utarrendering, i arrendekontraktet bestämmes att en viss areal av denna jord, fördelad i ett eller flera smärre jordbruk, utarrenderas under förbehåll för kronan att, då det blir lägligt och lämpligt, få försälja densamma, naturligtvis mot vederlag till arrendatorn. På sådant sätt är jag övertygad om, att kronan skall kunna skapa icke blott egna hem utan även nya hem, och detta synes mig vara det bästa sättet att använda kronans jordbruksdomäner.

Ja, jag skulle kunna vidare kritisera utskottets utlåtande, men detta ingår icke i min plan för tillfället. Jag har endast velat framhålla de synpunkter, som jag för min del anser vara ytterst viktiga.

Jag har sålunda, herr talman, med detta mitt yttrande velat framhålla, att utskottets förmenande att det nuvarande arrende- och försäljningssystemet är bra som det är, långt ifrån är riktigt, utan att det tvärtom är ensidigt, och beroende på slump, samt att det måste bli mer vidsynt. Då emellertid denna fråga helt och hållet kommer att av Kungl. Maj:t beaktas har jag för min del icke något yrkande att göra.

Reservanterna hava ju på sätt och vis gått i samma riktning som jag här haft äran framhålla, men deras syn på saken skiljer sig från min däri, att den är mera pessimistisk. De anse, att det här i landet icke går att sälja åker. så snart den är obebyggd, men jag anser, att detta mycket väl går för sig, om saken ordnas på det sätt jag här tagit mig friheten föreslå.

Herr Lindblad, Ernst: Denna fråga var före i något annan form förra året, och utskottet avfattade då den motivering, som det nu hämtat upp. Jag kan icke neka mig att uttala den misstanken, att utskottet funnit det bekvämt att taga upp samma motivering, som skrevs förra året då man ändå ville slå in på samma väg som då och tyckt, att det är bra som det är. Jag och två andra ledamöter av utskottet avfattade i fjol längre reservation än den nu före-

liggande. Jag har skrivit om den för att göra den kortare och mera lättläst. Jag är tyvärr av den, jag vill icke såsom den siste ärade talaren säga pessimistiska uppfattning — jag har av den erfarenhet jag för varje år gjort funnit, att det i flera trakter av vårt land numera icke går att finna några spekulanter till jord, låt vara till billigt pris, om varje byggnad skall byggas ny från grunden. Det finnes många, som bränt sig på en sådan affär, och det är därför man vill se till, att köparna få åtminstone några byggnader att stödja sig på. När nu under närmare 20 års tid det pågått försäljning av bebyggda lägenheter från kronodomäner, måste det snart vara slut på sådana, och då återstår icke annat än att stycka även större nu självständiga jordbruk. Man måste därvid, förutsatt att man vill driva en nationalekonomiskt sund politik, tillskapa bondehemman, så stora som omständigheterna i varje fall medgiva. Utskottet tröstar sig med, att det nog är sörjt även för sådan försäljning, ty erfarenheten har ju visat, att man då och då styckat än den ena, än den andra egendomen, ehuru den icke fyllt villkoret för försäljning på grund av 600 kr.-gränsen. Härvidlag vill jag dock påpeka, att olika domänintendenter och uppskattningsnämnder gå mycket olika till väga. För icke så många dagar sedan såg jag i en tidning en petition från Jönköpings län, däri man anhöll att oftare och lättare komma i tillfälle att köpa jord av kronan. Uppskattningsnämnderna kunna nämligen hava olika subjektiva meningar i detta avseende, i det en kan föreslå att stycka och sälja så mycket som går för sig, under det en annan säger: »vi vilja ha kvar i kronans ägo så mycket jord som möjligt.» Olika synpunkter existera faktiskt och därför vore det synnerligen nyttigt om man ifrån domänstyrelsen finge ett direktiv: var så god och se efter, huru mycket herrarne finna fullt lämpligt att sälja, så att vi inom det högsta förvaltande verket ha någon ledning, för bedömande av, huru mycket som verkligen kan och bör säljas. Får ej domänstyrelsen förslag från uppskattningsnämnderna beträffande vad som bör säljas, kunna de själva tydligen icke komma med några förslag i den riktningen.

Nu har utskottet resonerat som så, att vi kunna slå oss till ro i år, därför att en kommitté tillsatts för att utreda frågan. Men denna kommitté har, såvitt jag fattat dess direktiv rätt, endast tillkommit för att se till, att kronan får större *inkomster* av sina *utarrenderade* fastigheter och har, såvitt jag förstår, ingenting att göra med *försäljningen* av kronans domäner. Men om det nu understrykes av riksdagens båda kamrar, att riksdagen vill, att Kungl. Maj:t skall tillägga det uppdraget åt denna kommitté, vore det synnerligen lyckligt, om kommittén finge utreda icke blott frågan om ökandet av arrendeinkomsterna utan även frågan om en naturlig och sund försäljningspolitik beträffande kronans domäner. Vi ha kommit till det resultat, att kronan som jordbruksägare har mycket små lagrar att skörda. Men kronan tvingas in på att köpa skog och till skogsbörd lämplig mark: det är tyvärr, kan jag säga, en sorglig erfarenhet, att den enskilde anser sig icke ha råd att bedriva en sådan skogspolitik, som är ställd på framtiden, utan endast vill avverka så mycket som

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner.*

(Forts.)

möjligt för att göra penningar; på det sättet bedrivs i många fall skogshandteringen.

Nu vill jag sammanfatta detta så, att det är lyckligt, att denna fråga kommit fram upprepade gånger. Men därför att man särskilt i andra kammaren stirrat sig blind på en jordbrukspolitik, som blott tillgodoser de minst och mindre bemedlades önskan att få jord, men staten enligt mitt förmenande icke har råd att sörja för att lägenheterna också bliva bebyggda, står man där man nu står och kommer icke längre, så framt man icke vill övergå till en sundare jordpolitik och dela upp gårdarna i lämpliga områden, större och mindre och låta spekulationen taga hand om dem, vilket kommer att medföra, att jordbruket fortfarande kommer att bestå av icke blott småbruk eller blott stora gårdar, utan blandade stora och små jordbruk. Det är ju så, att den större jordbrukaren ofta är avnämare för den mindre, därför att det lönar sig bättre för den mindre att föda upp kreatur, om han har beten, och låta den större köpa, som kan driva mejerihanteringen vida kraftigare än den mindre kan göra. Jag tror att den sundaste jordbrukspolitik för vårt land, som vi kunna slå in på, är fasthållandet vid vad vi sedan urminnes tider bedrivit: *bondejordbruk*.

Herr Nilsson, Johan: Mina herrar! Jag har visserligen den uppfattningen i denna fråga, att staten allt mer och mer bör avhända sig den rena åkerjorden, ty jag är övertygad, att den enskilde kan bättre och mera ekonomiskt driva jordbruk, och att man skulle komma till bättre resultat för landet i dess helhet, om staten mera inriktar sig på skogsbruk i stället för att bibehålla en hel del jordar, som skulle kunna till fördelaktigt pris avyttras till enskilda. Men naturligt är, att denna förändring bör försiggå sakta och varsamt, så att vi sälja blott då det är fördelaktigt och då lämpliga spekulanter anmäla sig.

Jag begärde ordet med anledning av ett yttrande av herr Barthelson, då han sade, att det är sorgligt att se, huru arrendatorerna i allmänhet bruka sin jord. Jag tror detta är litet överdrivet. Ty de former, under vilka arrendeupplåtelseerna sker, äro så pass betryggande, att arrendatorerna kunna bruka sin jord lika bra som självägare. Förhållandet är, att de få arrendena efter uppskattning av domänintendenterna och uppskattningsnämnder och dessutom tillförsäkras dem optionsrätt, när arrendet skall förnyas. Jag kan således säga, att såvida arrendena komma att fortsättas, de sitta i nästan lika säkra förhållanden som de självägande jordbrukarna.

Ett system, som herr Barthelson förordade såsom lämpligt för att man lättare skulle kunna försälja icke blott vid arrendeupplåtelse, utan även under arrendetidens lopp, skulle vara att vid arrendets uppgörande utlagga vissa delar av egendomen, som vid lämpligt tillfälle skulle försälas. Det systemet skulle jag på det allra bestämdaste vilja varna för, ty jag tror, att det skulle bliva svårt för en arrendator, som skulle övertaga en

arrendegård under sådana villkor, att när som helst någon skulle kunna få köpa delar av vad han arrenderat. Jag tror, att detta skulle i högsta grad bidra till, att egendomarna skulle bli vanskötta, ty det är så med vårt jordbruk, att får man icke sitta vid arrendet under betryggande former, kan man icke sköta jordbruket på fördelaktigt sätt.

Det var egentligen med anledning av detta, som jag begärde ordet, då jag har den uppfattningen, att den av herr Barthelson anvisade vägen är förkastlig.

Friherre Hermelin: Herr vice talman! Jag begärde ordet med anledning av en passus i herr Lindblads anförande. Först vill jag begagna tillfället att uttala min erkänsla mot utskottsreservanterna. Jag kan därvid sägas på visst sätt vara förekommen av herr Barthelson, även om jag kanske bör medgiva, att herr Johan Nilsson å Skottlandshus i någon mån har rätt. Det är alldeles givet att, hur mycket som än talas eller skrives, så är dock det efter vars och ens ekonomiska bärkraft väl avvägda egna jordbruket — det må vara större eller mindre — som för landet medför den största ekonomiska nyttan och alltså bör av staten på allt sätt understödjas, synnerligast om staten vid avhändandet av åker ökar sitt skogsbestånd.

Reservanten herr Lindblad pekade på vad han skrivit i sin reservation, att spekulationen på obebyggd jord på många ställen faktiskt avstannat. Jag är övertygad om, att han såsom domänintendent erfarit, att då endast smålotter avsöndrats, dessa varit svåra att få bebyggda. Detta gäller alldeles typiskt dessa s. k. egnahemslotter. Jag vill erinra om, att i begynnelsen av egnahemsrörelsen det ansågs fullkomligt felaktigt — man fick icke tänka den tanken —, att bebyggda lotter skulle belånas; de skulle vara obebyggda. Men det visade sig snart, att bebyggandet blev för dyrt, och man fick allt mera övergå till en sund praxis att även godtaga bebyggda ställen. Helt annorlunda ställer det sig vid bebyggandet av de av reservanterna frambållna bondejordbruken, jordbruk på en 15—25 hektar. Där kan bebyggande mycket väl löna sig och verka till höjande av landets nationalrikedom.

Siffran 600, d. v. s. arrendeavkastningen 600 kronor, som varit utgångspunkten beträffande försäljning av kronans jordbruksdomäner, är satt så långt tillbaka i tiden, att bara den siffran bör bli föremål för justering. Jordvärdet och därmed arrendeavkastningen hava ökats sedan dess. Jag vill endast nämna, att då jag som domänintendent för ett tiotal år sedan sysslade med arrendeuppskattningen, en del statens jordbruksdomäner, ja de allra flesta i Halland, fingo arrendet höjt med c:a 25 %. Alltså: 600 kronors-arrendena komma snart att försvinna, och därmed även försäljningen av sådana statens domäner till egna jordbruk.

Jag vill nu icke yrka bifall till reservanternas framställning,

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämnelserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner.*

(Forts)

ty det är ju möjligt, att, såsom utskottet sagt, den utredningskommitté som blivit tillsatt, kan taga denna fråga om hand. Nu är det ju ofta så med kommittéer, att, om än de få sina vissa instruktioner, tendensen mången gång är att gå ännu längre. Har kommittén nu fått om hand frågan om arrendeavkastningen, kan det ju hända, att tanken osökt failer på, att man skall försöka på något sätt sälja sådana egendomar, som icke ge tillräckligt stora arrenden.

Jag skall därför för min del instämma i utskottets hemställan, men tager i vissa delar avstånd från dess motivering.

Herr Petersson, Alfred: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall särskilt med anledning av den kritik, herr Barthelson ansåg sig böra rikta mot utskottsbetänkandet, be att få säga några ord. Jag fick icke det intrycket av herr Barthelsons syn på denna fråga, att hans kritik mot utskottet var på något sätt nedgörande. Jag kan icke se annat än, att han i vissa avseenden gick en smula på sidan om själva saken och på sidan av vad utskottet i sitt betänkande sagt. Jag vet icke, om utskottet på något sätt tagit de nuvarande arrendeprinciperna, som herr Barthelson sade, så varmt i försvar. Vad utskottet hävdar i detta betänkande är, att staten icke bör slå in på en realisationspolitik för realisationens egen skull så att säga, en realisationspolitik ur finansiell synpunkt och för att få penningar till att köpa skogsmark. Ty huru angeläget och önskvärt för övrigt som utskottet och jag för min del anse det vara, att staten alltjämt ökar sina skogsförvärv, icke tror jag, att man av det skälet och för att skaffa penningar därtill bör slå in på att realisera kronans jordbruksdomäner. Vad utskottet velat hävda och säga är, att statens försäljningar av jord från sina jordbruksdomäner böra inriktas på socialpolitiska syften för att bereda tillgång till jord åt den jordbehövande befolkning, som finnes i landet, och göra det på ett lämpligt sätt. Jag tror icke, att det heller kan förnekas, att det är riktigt, som utskottet sagt på sid. 6:

»Det torde sålunda med största fog kunna påstås, att syftet med statens jordförsäljningar väsentligen är socialpolitiskt eller, närmare bestämt att skapa självständiga mindre jordbrukslägenheter, avsedda att till skäliga inköpspris tillhandahållas mindre bemedlade och obemedlade, samt så avpassade att med hänsyn till orts- och avsättningsförhållanden en skötsam innehavare kan antagas utan anlitande av andra arbetskrafter än familjens egna därå hava sin bärgning.»

Nu medger jag, att man så att säga vid sidan av denna synpunkt på jordförsäljningspolitiken haft en annan, nämligen den, som tagit sig uttryck i det medgivande riksdagen givit Kungl. Maj:t att försälja alla kronodomäner, som ge 600 kronor eller därunder i arrende. Detta motiverade man på den tid, då beslutet därom fattades, med att det ur alla synpunkter var ofördelaktigt för staten att behålla dem, därför att byggnadskostnaderna samt kostnader för resor, besiktningar o. d. blevo så pass betungande, att det ur ekonomisk

synpunkt var ofördelaktigt att behålla dem. Det hittillsvarande systemet har, sade herr Barthelson, givit för små resultat. Det är jag gärna med om. Det tycker jag också. Men jag vill säga, att statsmakterna i det avseendet öppnat en väg till det bättre och om det icke går med tillräckligt stark fart, beror nog detta på andra faktorer än på Kungl. Maj:ts och riksdagen.

*ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
lronodomaner.*

(Forts.)

Det har bara varit smärre lägenheter, torp o. d., sade herr Barthelson. Det är sant, att det varit mycket små lägenheter. D. v. s., när uppskattningsmännen kommit för att förrätta sitt värv, ha de hört sig för, om det finnes några torp på egendomen, lämpliga att kunna avskiljas och fränsöndras, och i allmänhet har då föreslagits, att dessa först skulle fränstyckas. Det är möjligt, att dessa uppskattningsmän varit besjälade av den uppfattning, att man borde hålla igen och icke föreslå alltför mycket till försäljning. Kanske ha de ofta motiverat detta med att de icke trodde, att det skulle finnas spekulanter e. d.. Men bestämmelserna i 1913 års kungörelse giva möjlighet att stycka och sälja lägenheter så pass stora, att det blir möjligt för en person att därå erhålla sin bärgning. Det har förekommit fall, då man tillämpat 1913 års grunder på jordbruksområdets styckning i delar, som gått upp till 10, 12, kanske 14 hektar, och det finnes enligt mitt förmenande icke något hinder för uppskattningsmännen att föreslå så pass stora lägenheter till styckning. Det är således, tror jag, icke riktigt, att staten i nu gällande författning i detta fall visat, att den icke vill upplåta, utan tvärtom, så vitt jag fattat statsmakternas mening rätt, hade velat säga: »vi vilja upplåta, allt eftersom tillgång och efterfrågan finnes».

Vidare sade herr Barthelson: det kan ju icke vara möjligt att det ligger någon reson i detta, när man icke kan få sälja från en egendom mer än vart tjugonde år. Däri tycker jag, att han har i viss mån rätt. Men jag vill säga herr Barthelson och andra, som hava samma uppfattning, att den väg, som av honom föreslagits, nämligen att man skulle i arrendekontrakten göra förbehåll att efter viss tid få försälja någon del av egendomen, om det vore önskvärt icke kan anlitas utan ändring i lagstiftningen. Den nu gällande arrendelagen lägger hinder i vägen för ett sådant förfarande. Det har varit föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, att möjlighet skulle öppnas att under de tjugo arrendeåren få lossa någon del av en utarrenderad egendom för att kunna tillgodose behovet av jord för jordhugriga. Detta har varit föremål för mycket arbete, fast det icke ännu lett till resultat.

Således utskottet har velat säga — icke att det är bra som det är, icke heller, att man icke bör öka försäljningen från statens jordbruksdomäner, utan allenast: icke böra vi slå in på en ren realisationspolitik för att få pengar att köpa skog för, utan den försäljningspolitik staten bör följa, bör fortfarande i stort sett ha socialpolitiska mål till syfte. — Detta utesluter ju ingalunda, att man kan och bör skapa små bärkraftiga jordbruk. Vill man på denna väg även skapa nya något större jordbruk än sådana som avse att skaffa

Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
kronodömarker.

(Forts.)

bärgning åt en familj, bör det åtminstone kunna diskuteras. Men jag tror, att den normen varit ganska naturlig och gränsen väl funnen. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmquist: Herr vice talman! Jag kan icke neka, att det förefaller mig egendomligt, att en del av denna diskussion kommit att taga den form, som den verkligen gjort. Går man till den motion, som inom utskottet behandlats, så ligger linjen i den motionen ganska klar. Den börjar i själva verket med att bestämt påpeka, att staten bör i långt större grad än hittills bli skogsägare i landet. Den vill uppenbarligen göra gällande, att på det sättet bli skogarna rationellast skötta. Emellertid tager denna motion bestämt avstånd från, att man skulle genom skatte- eller lånevägen skaffa de pengar, som behövas för att sätta staten i tillfälle att bli en långt större skogsägare än staten redan är. Och så pekar motionären på jordbruksdomänerna och säger, att vi skola för ändamålet i långt större omfattning realisera jordbruksdomäner och köpa skog.

Det är en linje, emot vilken jag ur rent skogsteknisk synpunkt skulle kunna vilja göra gällande ett och annat. Alldeles särskilt vill jag påpeka, att för närvarande motionären dock är i viss mån bevisningsskyldig för att det uteslutande skulle vara under staten såsom ägare, som skogarna kunna bli fullt rationellt skötta. Men om *anledningen* till denna min tvekan skall jag icke här orda. Jag vill emellertid bestämt påpeka, att jag i det fallet har en från motionären avvikande uppfattning, i det jag anser, att »det ena bör man göra och det andra icke låta». Staten bör utan all fråga skaffa sig nya skogar och lägga till de gamla, bli landets största skogsägare i än högre grad än hittills, men å andra sidan icke bortse från att genom lagstiftningsåtgärder staten även kan välgörande inverka på en rationell skogsvård i övrigt, och alldeles särskilt tvinga enskilde att föra en skogspolitik, som möjliggör en sådan rationell skogsvård.

Jag skall emellertid lämna motionen och övergå till den utskottsmotivering, som här blivit från så många håll, man får väl säga, hårt åtgången. Vad har då utskottet sagt? Jo, utskottet har först gått in på frågan ur ren *finanspolitisk synpunkt*. Utskottet har därvid påpekat, att det icke är fullt hållbart, att skogen skulle giva staten en större ränta än jordbruket, särskilt naturligtvis på grund av de förhållanden, till följd av vilka staten tvingas att köpa skog och förvalta skog. Enskilda kunna i det fallet göra sig långt större profiter än staten någonsin kan. Den sidan av utskottets motivering har under debatten mycket litet berörts, förmodligen därför att den finanspolitiska synpunkten sammanhänger med den allra sista delen av utskottets uttalande, där utskottet hänvisar till att det nu pågår en sakkunnig utredning, huru man skall få jordbruksdriften i statens hand mera ekonomisk, än den hittills varit.

Den andra frågan, som ligger i utskottets motivering, är en

ren *socialpolitisk synpunkt*. Utskottet säger, att för närvarande är statens politik, då det gäller jordbruksdomäners försäljning, den att i första rummet tillhandahålla egna hem och mindre jordbruk, vilket ock av den näst föregående talarne framhållits; sådana jordbruk, där en mindre jordbrukare med familj kan sköta sig självständigt och skaffa sig bärgrning. Vidare sägs i detta utlåtande, att även därutöver det kan bliva fråga om försäljning av större domäner, och redan nu hava de olika domänförvaltningarna i landet både *rätt* och *plikt* att, när ett fall förekommer, då det till äventyrs är lämpligare att staten säljer en domän, än att staten har den i sin hand, göra hemställan för att få den domänen på lämpligt sätt realiserad. Kan man då säga annat, än att detta är ett förklarande, att det för närvarande finnes utvägar att nå dit man i själva verket på många håll vill nå. Då därtill kommer, att även rörande dessa försäljningar den kommitté, som nu har åt sig uppdraget att utreda frågan, om icke jordbruksdriften i statens hand skall kunna giva ökade inkomster åt staten, just kommer in på frågan om att tilläventyrs i större omfattning än nu sker avhända staten sådana domäner, som verka tyngande i statens hand, är då icke den motivering presterad, som bör presteras för att komma till den kläm, som, såvitt jag hittills funnit, ingen av kammarens ledamöter gjort någon erinran emot, nämligen att motionen icke bör till någon riksdagens åtgärd föranleda?

*Ufrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner.
(Porta)*

Icke fanns det anledning för utskottet vid behandlingen av denna motion att inlåta sig t. ex. på det utarrenderingssystem, som här skisserats, eller att inlåta sig på en hel del detaljer, som här äro framburna. Därtill hade utskottet, enligt min mening, ingen som helst orsak.

Jag kan således icke finna annat, än att utskottet ingalunda sagt, att det är bra som det är, ty naturligtvis äro en hel del anmärkningar här i dag framförda, som skulle av utskottet, om utskottet ansett dem falla inom ramen för utskottets yttrande, bedömts på samma sätt som av de herrar, vilka här framfört erinringarna.

Jag kan icke finna annat, än att utskottet logiskt och klart på de skäl, som de ärade talarne själva här synes hava accepterat, anfört talande skäl för det slut, vartill utskottet kommit, och jag kan därför icke göra annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekelund: Herr Alfred Petersson uttalade den meningen, att det icke skulle kunna vara lämpligt och fördelaktigt att verkställa en realisation av staten tillhörig jord för att genom den köpeskilling, som på det sättet skulle inflyta, bereda staten medel för inköp av skogsmark. Ja, någon realisation av staten tillhörig jord har jag icke avsett, att staten skulle göra, men jag kan icke hjälpa, att jag har den uppfattningen, att det finnes

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner.*

(Forts.)

ofantligt mycken staten tillhörig jord, som lämnar synnerligen dålig avkastning på taxeringsvärdet och som skulle kunna med mycken fördel realiseras utan olägenhet för staten, men varigenom staten skulle å det kapital, som denna jord betingade, kunna förvärva skog, som skulle kunna ge ofantligt mycket högre avkastning. Men detta är en sak, som icke bör tänkas ske i en klump, utan efter fullt planmässig utredning. Jag skulle här kunna ge exempel på åtskilliga statsdomäner, särskilt mindre sådana inom Östergötland, där förhållandena äro sådana, att de borde realiseras, men efter nuvarande bestämmelser kan detta icke ske utan riksdagens medgivande i varje särskilt fall.

Herr Holmquist sade, att det återstod för mig att bevisa, att den vård, som i allmänhet tillkommer statens skogar, är bättre än den, som i allmänhet utövas på de enskilda skogarna. Ja, i det fallet tror jag icke, att jag behöver åstadkomma någon bevisning. Det behövs egentligen icke, ty det kan väl vara lika svårt att bevisa såväl det ena som det andra. Men man får väl gå ut ifrån, att staten gör allt vad möjligt är för att inom sina skogar söka åstadkomma den allra bästa skogsvård; och helt visst går arbetet alltmer i denna riktning, jämsides med att, som jag vågar tro, man även inom det enskilda området strävar åt samma håll. Men det hindrar icke, att det är lämpligt och fördelaktigt att söka förskaffa åt staten så stora skogsmarker som möjligt.

Jag har den uppfattningen, att därigenom tryggas för framtiden väsentligt vårt lands skogstillgång. Statens skogstillgångar kunna icke bli föremål för den spekulation, som de enskilda skogarna kunna bli föremål för.

Vidare sade herr Holmquist, att det icke var så säkert, att ett kapital, som staten lade ned i skog, skulle lämna större avkastning än det kapital, staten nedlagt i jordegendom. Jo, herr Holmquist, jag är övertygad om att det är så. Det är så många omständigheter, som göra, att det kapital, som staten har i jordbruksdomäner, lämnar en mycket svag avkastning, under det att den avkastning, som skogarna ge, blir alltjämt i framtiden stigande, något som man icke alls har samma trygghet för, då det gäller det kapital, som nedlagts i jordbruksegendomar. Vi skola komma ihåg att det finnes någonting, som skötseln av jordbruksdomäner alltid drar med sig, och det är, underhållet av byggnader och nybyggnader, och i den mån tiden skrider framåt bli sådana nödvändiga i många fall.

Herr Lindblad nämnde, att han hade den uppfattningen, att den kommitté, som blivit tillsatt för att utreda frågan om, huru statens utarrenderade domäner skola kunna lämna större avkastning, hade sin uppgift begränsad till detta uppdrag. Jag ber då att få lämna den upplysningen, som jag har ifrån jordbruksministerns egen mun, att han anser att deras uppdrag även innefattar en utredning om en planmässig försäljning av vissa stategendomar och huru därav inflytande medel skola kunna användas för inköp av skogsmark.

Herr Barthelson: Jag ber först att få vända mig emot ett yttrande av herr Johan Nilsson. Han yttrade att jag skulle hava sagt, att det vore sorgligt att se, huru dåligt statens arrenderade egendomar skötas. Jag ber att få framhålla, att jag aldrig sagt detta. Jag använde ordet *sorgligt* eller *beklämmande* i ett helt annat sammanhang, nämligen när jag ville påvisa, att, om en människa här i landet vill förskaffa sig en lägenhet, hon oftast vore hänvisad till att köpa denna från oländig mark, som hon först fick bryta och bebygga. Rörande arrendatorerna av statens domäner har jag icke yttrat detta. Att av statens arrendatorer icke alla sköta sin jord förstklassigt, och att detta ligger i sakens natur, att de icke kunna göra det lika förstklassigt som en ägare, är givet.

*Ufrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner.*

(Forts.)

Herr Nilsson sade ock, att jag framkastade, att viss del av arrendeområdet skulle utarrenderas under rätt för kronan att under arrendetiden försälja detsamma, men att han ansåg detta förkastligt. Om sättet kan man tvista. Jag har dock den tillfredsställelsen i detta fall, såsom vi nyss hörde, att i viss mån hava på min sida en så kompetent person i denna fråga, som den föregående jordbruksministern. När jag emellertid framkastade detta, var det endast ett förslag för att komma till målet, nämligen att jämsides med egnahemmen på så sätt kunna bilda små självständiga jordbruk, vilket även herr Ländblad framhållit ehuru på en annan väg.

För resten kan jag icke förstå, att det skulle kunna hava den inverkan på egendomens skötsel, som herr Nilsson yttrade. Låt oss antaga, att en egendom på 500 tunnland åker utarrenderas. Om kronan då gör förbehåll för något 20-tal tunnland, har jag svårt att inse, att detta skulle inverka på egendomens skötsel. Denna tänkta vanvård skulle väl drabba den under förbehåll utarrenderade jorden. Denna vanvård skulle dock ej bli lång, ty även om detta någon gång bleve fallet, skulle kronan icke många år behöva behålla denna undantagna jord, förrän den vore i enskild ägo, vadan någon förlust i detta avseende ej behöver komma ifråga.

Vidare har man yttrat emot mig, att vad jag sagt om utskottets betänkande icke skulle vara överensstämmande med verkligheten, då jag påstått att utskottet yttrat, att de nuvarande bestämmelserna vore bra som de vore. Jag ber om ursäkt, men jag kan icke läsa utskottets betänkande på annat sätt. Jag hänvisar till bl. a. näst sista sidan i betänkandet, där utskottet säger:

»Då, på grund av vad sålunda framhållits, motionen syntes utskottet hava en vidsträcktare syftning än som kunde anses förenlig med statens hittills följda försäljningsprinciper i allmänhet och med bibehållen hänsyn till egnahemsintresset i synnerhet, hemställde utskottet, att densamma ej måtte av riksdagen bifallas.»

På ett annat ställe säger utskottet någonting i samma väg: att de nuvarande bestämmelserna äro fullt tillfyllestgörande i social-ekonomiskt hänseende. Jag kan som sagt icke läsa detta på annat sätt än jag gjort.

Om man nu emot *det* förslag jag gjorde vill framkasta, att arrendelagen hindrar en sådan anordning, vill jag hemställa, om det

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmeiserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner.*

(Forts.)

icke vore möjligt att få en ändring i det fallet i arrendelagen. Man får väl tänka sig att de sakkunniga, som hava dessa saker om hand, komma med en utredning och ett detaljerat förslag även härom.

Herr Holmquist sade att diskussionen gått vid sidan av saken. Ja, vad mig beträffar har jag vänt mig endast emot utskottets egna ord, och om någon gått vid sidan av saken, torde det då vara utskottet självt. Utskottet säger:

»Det torde sålunda med största fog kunna påstås, att syftemålet med statens jordförsäljningar väsentligen är socialpolitiskt eller, närmare bestämt, att skapa självständiga mindre jordbrukslägenheter.»

Det är just den punkten jag kritiserat, och då utskottet framhållit detta, har utskottet själv föranlett mitt yttrande, och jag vill därför påstå att det således snarare är utskottet, som gått vid sidan om saken.

Resultatet av den förda diskussionen synes mig emellertid tala för att man i allmänhet önskar ett annat sätt för försäljning av lägenheter från våra jordbruksdomäner, och har det ju för mig varit tillfredsställande att höra detta. Det är ju för mig i detta fall huvudsaken och ej sättet huru försäljningarna böra ske.

Herr Lindblad, Ernst: Det är några få korta erinringar jag vill göra i anledning av vad här sagts, sedan jag sist hade ordet.

En bland de talare jag vill vända mig emot är då herr Holmquist, som ville fastslå, att ju ingen yrkat på någonting annat än rent avslag. Ja, då någon annan kläm icke kan gå i andra kammaren, är nu icke värt att komma med något motyrkande.

Herr Holmquist sade också, att skogen i vårt land icke ger bättre inkomster än jordbruket, även där detta ger låg avkastning, men att dessa kronodomäner, som man vill försälja, ändock skulle säljas för att öka skogstillgången och möjligheterna att odla skog. Ja, det är därför, att om denna jord kommer i självägandes händer, den skulle giva större utbyte national-ekonomiskt sett och kronan skulle slippa att kosta på dessa byggen, som alltid bli dyrbarare, när de utföras av kronan, än när de utföras av enskilda. Emellertid finge kronan då slå sig på att i större utsträckning bedriva en rationell skogspolitik. Om en sådan icke nu bedrivs, skola vi väl ändå hoppas en gång komma därhän, såvida riksdagen beviljar nödiga medel för den personal, som erfordras för ändamålet. Enskilda befatta sig oftast icke med skogsodling på rationellt sätt, utan det blir nog kronan förbehållet. Då torde det vara lämpligt att utbyta jordbruksdomäner, som rendera en låg avkastning, mot skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark även om denna nu ger samma låga avkastning; i framtiden skall den helt visst öka sig.

Talaren på Jönköpings läns bänk framhöll, att man icke skall inlåta sig på någon *realisations*politik. Jag frågar: är det någon, som begärt något sådant? Om man vill läsa klämman i vår

reservation, skall man finna, att jag och min medreservant säga, att det »*måhända*» kan bliva försäljning i större utsträckning än nu, men att det bör bliva en planmässig försäljning. Just de sämst bebyggda gårdarna måste i första hand försälas. Detta är en klok och sund tanke, som ingalunda kan få namn av realisationspolitik. Meningen är att sälja det, som ger den sämsta avkastningen, och behålla det, som ger den bättre.

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner.
(Forts.)*

Vidare sade samme talare, att intet *hindrar* uppskattningsmännen att komma med styckningsförslag i större utsträckning, än författningarna möjligen nu föreskriva. Ja, det finns nog möjlighet för domänintendenten att komma med sådana förslag. Men dels får han då lätt uppskattningsmännen emot sig, som kanske säga, att det icke går att sälja, dels säga de måhända, att arrendatorns rätt trädas för när. Han har optionsrätt till arrendet och han är ängslig för att något skall tagas ifrån honom; då falla uppskattningsmännen kanske för frestelsen att icke minska arrendet genom att taga någon del av den arrenderade jorden från honom.

Slutligen säger erfarenheten, att väl representanten vid Konungens rådsbord kan drivas av denna sunda tanke, att man skall dela upp lämpliga kronodomäner. Men vi ha två instanser dessförinnan: domänstyrelsen och Konungens befallningshavande. Och så kanske man får höra, att det icke är skäl i att dela upp i några *större* lotter, ty, det har man sett, det gillas ingenting annat än *små* lotter, och det skall endast vara för att tillfredsställa »jordhungern» hos de små, som hela statens jordpolitik skall inrikta sig på detta. Utskottet har ytterligare bjärt framhållit detta socialpolitiska syfte.

Jag har uppehållit denna långa diskussion, därför att jag hoppas, att den tillsatta kommittén skall taga saken i noggrannare överbägande; det är för att kommittén verkligen skall få höra, hurudana meningarna äro ute i landet och icke blott i riksdagens andra kammare, som jag har velat stryka under åtskilliga av dessa synpunkter. Jag tror, att vi tvingas in på den av reservanterna angivna försäljningsmetoden, när realisationen av bebyggda torp och lägenheter fortgått så långt, att man eljes skulle tvingas att stycka ut även obebyggd jord och att kronan då själv finge bygga. Och jag tror även att det är nyttigare att se till, att de yngre familjemedlemmarna i bondehemmen få stanna kvar hemma så länge som möjligt, än om dessa hem tvingas att, på den grund att jordlotten är för liten, i förväg släppa bort dem. Dessa bedriva säkerligen jordbruket bättre hemma på den egna torvan, än om de taga anställning hos andra. Jag tror, att detta är en lika sund politik för kronan att omhulda som något annat.

Herr Petersson, Alfred: Blott ett par ord med anledning av herr Lindblads mycket energiska argumentering för att man skall sälja även mycket stora lotter. På grund därav

*Ifrågasatt
ändring i be-
stämmelserna
rörande för-
säljning av
kronodomäner.
(Forts.)*

vill jag säga, att det med all rätt förnummits en rätt utbredd klagan över att en kräfta på hela egnahemsbildningen just varit detta — om man kan använda det vanliga ordet — jobberi, d. v. s. att egendomar gå i handeln, säljas till enskilda personer, som sedan stycka dem och taga en många gånger ganska god profit därpå, vilket blir till den stackars egnahems-köparens nackdel.

Jag tror, att om staten med jordförsäljning vill främja egnahems- och småbruksbildning, den, i regel åtminstone, bör akta sig för ett dylikt förfaringssätt, utan den bör själv stycka jordegendomarna och sälja dem i lämpliga lotter, men icke sälja ostyckade egendomar. Det finns för övrigt för närvarande icke något hinder för att i säregna fall Kungl. Maj:t och riksdagen besluta att sälja den eller den egendomen ostyckad. Det förekom t. ex. i fjol i Stockholms län ett fall, där myndigheterna ansågo en egendom, vars åbyggnader nedbrunnit, vara så belägen, att den icke lämpligen kunde styckas, och att det icke vore riktigt ekomomiskt för staten att bebygga den igen. Den såldes.

Jag skulle så vilja säga ett ord till min ärade granne bakom mig, att den motivering, som han riktat sig emot och kritiserat, egentligen är en motivering, som fanns föregående år i en liknande fråga. Utskottet har tydligt angivit, att denna motivering tillhör ett utskottsutlåtande från föregående år, och utskottet säger, att det icke funnit skäl att frågå sin då intagna ståndpunkt. Denna motivering har riksdagen — och jag förmodar även herr Barthelson — förut gillat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

*Om hovrättens
över Skåne och
Blekinge för-
läggning.*

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts den 20 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om hovrättens över Skåne och Blekinge förläggning.

I en inom första kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 11, hade herr *Dahl* m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förändring av kungl. hovrättens över Skåne och Blekinge förläggning ej måtte för närvarande vidtagas.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anført skäl hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda till någon första kammarens åtgärd.

Herr *Dahl*: Såsom utskottet anmärker, har efter motionens avgivande bekantgjorts, att Kungl. Maj:t träffat avgörande i den

avsedda frågan. Denna omständighet samt frånvaron av »sedermera inträffade förhållanden» ha föranlett utskottet att avstyrka motionen.

*Om hovrätts-
över Skåne och
Blekinge för-
läggning.
(Forts.)*

Härtill ber jag få erinra, att det ej torde erfordras nya fakta för en framställning från riksdagen i ett avgjort regeringsärende, utan allenast en skiljaktig uppfattning av de förutvarande omständigheterna i ärendet. — Då exempelvis 1910 i kamrarna väckts motioner i fråga om vissa regementens förläggning, syftade dessa motioner till förnyad prövning av förut utav Kungl. Maj:t granskade synpunkter, båda kamrarnas utskott ingingo på en omfattande saklig utredning av dessa synpunkter, den andra kammaren beslöt begära förnyad prövning av frågan.

Jag förmenar alltså, att utskottet — oavsett vunnen kännedom om Kungl. Maj:ts mening — har ägt anledning att för kammaren utreda, huruvida omständigheterna i ärendet borde föranleda en framställning från riksdagen.

Desto mer synes mig detta ha varit riktigt, som riksdagen tidigare ingalunda varit ställd utanför spörsmålet om Skånska hovrätts läge. Under 1880- och 1890-talen har frågan genom motioner upprepade gånger framförts inom riksdagen, då med syfte att åstadkomma en förflyttning till Lund. Och det negativa resultatet av dessa yrkanden hade ej en antydning av samband med den meningen, att frågan vore så enbart administrativ, att riksdagen ej borde inlåta sig på densamma. Det framhölls, såväl 1884 som 1892, av vederbörande utskott, att ärendet borde upptagas i samband med kommande nybyggnadsbehov. Och härav kan indirekt dragas den slutsatsen, att man tänkte sig en kraftigare art av riksdagens medverkan än uttalande av önskemål. Nu har genom känt auktionsförfarande den ekonomiska sidan av frågan och därmed nödtvånget av riksdagens medverkan för tillfället undgått.

Men härav torde riksdagen ej böra föranledas att underlåta att för sin del taga ställning till en fråga, som kan bli avgörande för domstolsordningen i en betydande landsdel. För riksdagens vidkommande synes mig, att frågans kärna ligger just i det samband, som densamma kan äga med en blivande överrättsorganisation och därigenom med rättegångsreformen.

Nu har det sagts, att hur än denna reform gestaltas, så skulle en överrätt minst av den omfattning som nuvarande Skånska hovrätten komma att finnas för det sydligaste Sverige. Då samtidigt från auktoritativt håll betonas, att processreformen ej kan väntas förr än bortom ett par decennier, vore mindre kategoriska profetior om reformens och domstolsorganisationens innebörd mera tillförlitliga. — Lagkommittén fann på sin tid den rätta ordningen för mellaninstansen ernås genom utflyttning av hovrätterna till en-divisionsdomstolar. Och nya lagberedningen ansåg det önskvärt, att vart eller vartannat län finge en överdomstol, och stannade väsentligen av ekonomiska skäl vid att föreslå endast fem hovrätter. — Men antag, att för de sydligare provinserna endast en överrätt skall finnas önskvärd. Antag tillika att — såsom i diskussionen framkastats —

Om hovrättens
över Skåne och
Blekinge för-
läggning.
(Forts.)

Kronobergs och Kalmar län finnas böra föras under denna domstol. Kan det vid sådan förutsättning ej jämväl antagas, att starka — och berättigade — påståenden resas mot ett sådant läge för överdomstolen, som nu tillärnas?

Med dessa antydningar har jag velat bjuda sannolikhet för att den ifrågavarande överrättens läge kan vara beroende av den blivande domskretsindelningen för mellandomstolarna. Desto mera angeläget synes mig, att riksdagen icke genom tystnad har givit ett godkännande av en åtgärd med till äventyrs prejudicerande betydelse inom ett område, som är förbehållet riksdagens medbestämmande. Jag tillåter mig för övrigt i detta sammanhang anmärka, att i nya lagberedningens utkast till rättegångsordning överrätternas säten angivits — alltså frågan om dessa domstolars belägenhet tänkts överlämnad till Kungl. Maj:ts och riksdagens gemensamma avgörande.

Såväl formella som reella skäl kunna bjudas för en återremiss, men jag skall ej framställa yrkande därå, enär jag — i likhet med de icke få medlemmar av kammaren, som äro ense med motionärerna — hyser tvivel om att för närvarande mycket därmed kunde vinnas.

Men jag uttalar den förvissning, att ärendet ej härmed skall vara avfört från riksdagens övervägande, och tillåter mig samtidigt ge uttryck åt den förhoppningen, att definitiv åtgärd i frågan må finnas böra anstå. I antagandet att rättskipningens krav ej tvingar till särskild skyndsamhet styrkes jag av ett det mest auktoritativa uttalande. Dåvarande justitieombudsmannen avgav 1907 påminnelser i anledning av ett Svea hovrätts utlåtande i fråga om inrättande av särskild hovrätt för Norrland. Efter att hava medgivit, att Svea hovrätt »visserligen i avseende å personalens rekrytering hade ett visst företräde framför de övriga hovrätterna», anförde justitieombudsmannen följande: »Men ingen opartisk lärar kunna påstå, att berörda omständighet» — d. v. s. Svea hovrätts lättnad i avseende å rekryteringen — »haft den verkan, att Svea hovrätt i allmänhet lyckats förvärva sig kunnigare, skickligare eller i övrigt lämpligare ledamöter än någon av de andra hovrätterna. Det har hittills icke mött någon svårighet för Göta hovrätt eller hovrätten över Skåne och Blekinge att erhålla dugliga ledamöter.»

Det aktuella värdet av det vitsord, som sålunda av lagskipningens högtbetrodde vårdare lämnats åt Skånska hovrättens sammanfattning och ämbetsutövning å dess nuvarande plats, lär ej förringas därav, att intygsgivaren nu bekläder ämbetet av chef för justitiedepartementet.

Jag har, herr vice talmannen, intet yrkande.

Herr Hellberg: Jag kan naturligtvis inte med någon som helst sakkunskap uttala mig om vilkendera av de båda städer, den, som har mistat den Skånska hovrätten, eller den, som nu har fått den, kan vara mest lämplig att hava den. Men när en förflyttning av en så viktig institution, som en av rikets hovrätter, skall ske, så anser jag inte blott såsom utskottet, att synnerligen vägande skäl böra föranleda en sådan åtgärd

utan jag anser också, i likhet med vad motionärerna ha antytt och den föregående talaren framhållit, att det också bort beredas riksdagen tillfälle att pröva skälen. Något sådant tillfälle har icke lämnats riksdagen. Kungl. Maj:t har avgjort ärendet, utan att finna nödigt att höra dess mening. Jag kan,, herr vice talman, ur rent principiell synpunkt inte underlåta att vid detta tillfälle uttala mina betänkligheter emot ett sådant tillvägagångssätt.

*Om hovrättens
öfver Skåne och
Blekinge för-
läggning.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om befogenhet för kyrkostämman att fastställa tid för sådan stämmas hållande; och

nr 5, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utsträckt kommunal skattskyldighet för kronoparker och andra statsdomäner; ävensom

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 11, i anledning av kamrarnas återremiss av punkt 16 (avlöningar till civila ledamöter i krigsrätterna m. fl.) i statsutskottets utlåtande nr 2 angående regleringen av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel;

nr 4, angående regleringen av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till lantförsvarsdepartementet; samt

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Upplästes följande ingivna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens 1:sta kammare, herr disponenten *Anders Åström*, i Vindeln, på grund av sjukdom (arterioscleros med hjärtsvaghet) är oförmögen att under närmaste tiden infinna sig i Stockholm för att deltaga i riksdagens förhandlingar, det varder härmed på heder och samvete intygat.

Vindeln den 23 februari 1915.

Nils Berglund,
provinsialläkare.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

Herr *Dahl* avgav en motion nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 35 § i

förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin
m. m.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
